

ZÁPADOČESKÁ UNIVERZITA V PLZNI

FAKULTA PEDAGOGICKÁ

KATEDRA PEDAGOGIKY

**MOŽNOSTI DRAMATICKÝCH AKTIVIT
V INTEGRACI CIZINCŮ**
DIPLOMOVÁ PRÁCE

Bc. Andrea Vernerová

Sociální politika a sociální práce, obor Sociální práce

Vedoucí práce: Mgr. et MgA. Roman Černík

Plzeň, 2013

Prohlašuji, že jsem diplomovou práci vypracovala samostatně s použitím uvedené literatury a zdrojů informací.

V Plzni, 26. června 2013

.....
Andrea Vernerová

Poděkování

Ráda bych poděkovala vedoucímu své diplomové práce Mgr. et MgA. Romanu Černíkovi za cenné rady a pomoc při jejím zpracování.

Dále děkuji organizacím Diecézní Charita Plzeň, Centrum na podporu integrace cizinců a Organizace pro pomoc uprchlíkům, konkrétně jejich pracovnícím Mgr. Heleně Duchkové, Mgr. Gabriele Berglové a Bc. Lucii Prokešové za ochotu a čas, který mi věnovaly při konzultacích ohledně výzkumu, a lektorkám českého jazyka Mgr. Veronice Rožánkové, Mgr. Kateřině Millerové a Mgr. Kláře Kunešové za možnost absolvování náslechlů při jejich výuce.

A samozřejmě děkuji také všem cizincům, kteří byli přítomni na vybraných kurzech, protože bez nich by tato práce nemohla nikdy vzniknout.

Obsah

Úvod	8
Teoretická část	10
1 Cizinci v České republice	10
1.1 Vymezení základních pojmů	10
1.2 Kategorizace cizinců.....	11
1.3 Pobyt cizinců	12
1.4 Demografické údaje.....	12
2 Integrace cizinců.....	14
2.1 Vymezení pojmů	14
2.2 Bariéry při integraci.....	15
2.3 Základní modely imigrační a integrační politiky	15
2.4 Integrační politika na úrovni EU	16
2.5 Integrační politika v ČR	17
2.5.1 Certifikovaná zkouška z češtiny pro cizince – CCE-A1	19
2.6 Aktéři integrace	20
3 Sociální služby pro cizince	22
3.1 Vymezení sociálních služeb	22
3.2 Terénní sociální práce.....	24
3.3 Komunitní multietnická centra	25
3.4 Poradenská centra	25
3.4.1 Sociální poradenství	25
3.4.2 Právní poradenství	26
3.4.3 Pracovní poradenství	26
3.4.4 Sociokulturní kurzy	27
3.4.5 Kurzy českého jazyka.....	27
3.5 Sociální pracovník v procesu integrace	28
4 Dramatická výchova	30
4.1 Vysvětlení pojmu.....	30
4.2 Cíle a obsah dramatické výchovy	31
4.3 Metody a další prvky DV	32
4.3.1 Metoda (ú)plné hry	34
4.3.2 Metody pantomimicko-pohybové.....	34

4.3.3	Metody verbálně-zvukové	35
4.3.4	Metody graficko-písemné.....	35
4.3.5	Metody materiálově-věcné	36
4.4	Stavba hodiny	36
4.5	Dramatická výchova při výuce cizího jazyka.....	37
5	Centra v Plzni	39
5.1	Poradna pro cizince a uprchlíky	39
5.2	Odborné sociální poradenství pro cizince	40
5.3	Centrum na podporu integrace cizinců.....	40
5.4	Další centra nabízející jazykové vzdělání	41
	Praktická část.....	43
6	Realizace výzkumu.....	43
6.1	Cíle výzkumu a výzkumné otázky.....	43
6.2	Použitá metodologie	44
6.3	Výběr vzorku	46
6.4	Průběh sběru dat	46
7	Analýza a interpretace dat	48
7.1	Poradna pro cizince a uprchlíky	48
7.2	Odborné sociální poradenství.....	51
7.3	Centrum na podporu integrace cizinců.....	54
7.4	Shrnutí	58
7.5	Odpovědi na výzkumné otázky	61
8	Návrhy cvičení s využitím dramatických aktivit.....	62
8.1	Cvičení na seznámení, prolomení ledů.....	62
8.1.1	Seznámení.....	62
8.1.2	Řazení	63
8.1.3	Vím, co mám rád	63
8.2	Cvičení do běžných hodin	64
8.2.1	Díra	64
8.2.2	Osoba na obrázku	65
8.2.3	Plzeňský andělíček	65
8.3	Hodinové projekty	66
8.3.1	V restauraci.....	66
8.3.2	V obchodě.....	68

8.3.3	U lékaře.....	69
8.4	Hry pro sociálního pracovníka	71
8.4.1	Horká židle	71
8.4.2	Myšlenková mapa.....	72
8.4.3	Psychologická mapa	72
	Závěr.....	73
	Resumé	75
	Použité zdroje	76
	Seznam příloh.....	I
	Příloha č. 1: Seznam organizací	II
	Příloha č. 2: Dotazník	VII
	Příloha č. 3: Tabulka absolvovaných náslechů.....	VIII
	Příloha č. 4: Statistiky vybraných organizací	IX
	Příloha č. 5: Záznamy z hospitací.....	XI
	Příloha č. 6: Otevřené kódování	XIII
	Příloha č. 7: Výukový materiál.....	XIV

Úvod

Téma integrace cizinců je v dnešní době předmětem diskuze v mnoha ekonomicky vyspělých zemích. Stejně tak je tomu i v České republice (dále jen ČR), kde počet cizinců s trvalým pobytem každoročně stoupá. Je tedy velice důležité, aby měl stát vhodně nastavenou integrační politiku zabývající se všemi oblastmi jejich života a předcházející sociálnímu vyloučení. Jedním z nejdůležitějších prvků úspěšné integrace je zvládnutí jazyka, proto je také zkouška ze základní znalosti češtiny požadavkem k udělení trvalého pobytu.

V současnosti se nabízí mnoho metod usnadňujících jeho osvojení. V případě integrace cizinců nejde pouze o učení se gramatickým jevům. Cílem je, aby se účastníci kurzů češtiny především připravili na situace, se kterými se mohou setkat v každodenním životě, a aby se při nich uměli dorozumět, chovat a reagovat. Jednou z cest může být využití metod dramatické výchovy, která studentům svým potenciálem nabízí zajímavou a zábavnou formu výuky.

Důvodem, proč jsem si za téma své diplomové práce zvolila „Možnosti dramatických aktivit v integraci cizinců“, je zřejmá propojenost oboru sociální práce s dramatickou výchovou, kterou jsem absolvovala jako certifikátové studium. Dalším důvodem byl můj tříměsíční pobyt v Rotterdamu, ve kterém žije přibližně 60 % přistěhovalců. Právě na tématu multikulturalismu byl založen celý program, kterým jsme prošli. V rámci jednotlivých předmětů jsem měla možnost blíže proniknout do problematiky začleňování cizinců v Nizozemí, se kterými jsme např. vedli rozhovory. Po těchto zkušenostech jsem se rozhodla, že si průběžnou a souvislou praxi v rámci magisterského studia zaregistruji v centrech, která poskytují své služby cizincům v Plzni, resp. v Centru na podporu integrace cizinců (dále jen CPIC) a v Poradně pro cizince a uprchlíky (dále jen PCU) při Diecézní Charitě v Plzni (dále jen DCHP). V těchto organizacích jsem následně provedla i svůj výzkum.

Diplomová práce je rozdělena na teoretickou a praktickou část. První kapitola podává základní informace o problematice cizinců žijících v ČR. Zabývá se vysvětlením základních pojmů, kategorizací cizinců, druhem pobytů a demografickými údaji. Druhá kapitola je věnována přímo integraci. Opět vysvětluje základní pojmy, dále bariéry, se kterými se cizinci mohou setkat, základní modely integrace využívané v Evropě a integrační politiku na úrovni Evropské Unie (dále jen EU) a ČR. Nakonec jsou zde

zmíněni i samotní aktéři (instituce a organizace), bez nichž by začleňování nebylo možné. V rámci této kapitoly jsou také podány bližší informace o zkoušce z českého jazyka na úrovni A1. Poslední část popisuje pět nestátních neziskových organizací (dále jen NNO) v Plzni, které nabízejí kurzy češtiny pro cizince, s důrazem na první tři – PCU, CPIC a Organizaci pro pomoc uprchlíkům (dále jen OPU). S těmi budeme dále pracovat v praktické části. Ta se skládá z formulování cílů, použitých metod, vlastního průběhu výzkumu a určení cílové skupiny. Sedmou kapitolu tvoří analýza získaných dat rozdělená do tří oblastí - kurz češtiny, role sociálního pracovníka a využití dramatických aktivit, a celková sumarizace. Poslední kapitola představuje ukázky devíti cvičení, která mohou lektori využít při své práci, a tři hry sloužící jako inspirace pro aktivnější zapojení sociálního pracovníka do výuky skrz dramatické aktivity. V závěru práce se snažím zhodnotit získané informace a nalézt mezi nimi určité podobnosti.

Teoretická část

1 Cizinci v České republice

V první kapitole si vysvětlíme základní pojmy - cizinec, imigrant, uprchlík, azylant a příslušník třetí země. Dále se budeme zabývat kategorizací cizinců a jejich pobytem na území České republiky. Poslední podkapitola popisuje demografii spolu s krátkým vysvětlením uvedených údajů.

1.1 Vymezení základních pojmů

Podle § 1, zákona č. 326/1999 Sb., o pobytu cizinců na území ČR¹ (dále jen „cizinecký zákon“) se za **cizince** považuje „*fyzická osoba, která není státním občanem České republiky, včetně občana Evropské unie.*“

Matoušek (2008, s. 37) definuje cizince jako „*člověka pocházejícího z jiné země nebo příslušného k jiné kultuře.*“

Na rozdíl od občana ČR může být cizinec donucen při porušení zákonů zemi opustit. U některých je vstup omezen platným vízem. Ti, kteří chtějí setrvat na území ČR delší dobu, se musí prokázat např. dostatečným množstvím peněz. Setkat se můžeme také s termínem **imigrant**, který však není legislativní povahy. Netýká se pobytového statusu, ale spíše jeho netuzemského původu. (Dohnalová, 2012)

Pro upřesnění musíme zmínit ještě jednu kategorii, a tou jsou **uprchlíci**. Svým statutem sice nedosahují na všechny práva a povinnosti jako občané, na druhou stranu nemůžou být ze země vyhoštěni jako cizinci. (Tomášková, 2001)

Matoušek (2008, s. 236) vysvětluje pojem uprchlík jako „*osobu nacházející se mimo svou vlast, nechráněného jedince vyžadující zvláštní ochranu. Uprchlík opustil svou vlast obvykle za mimořádných okolností, a buď nemůže, nebo se nechce do ní vrátit.*“

Dohnalová (2012, s. 7) podotýká, že termín uprchlík česká legislativa nezná. Tento pojem nahrazuje označení **azylant**. „*Cizinec s platným azylem je úspěšný žadatel o mezinárodní ochranu. Platný azyl rozsahem práv a povinností odpovídá trvalému pobytu.*“

Posledním pojmem, se kterým se v této práci setkáme, je **příslušník třetí země**. Tím se rozumí osoba, která „*není občanem Evropské Unie ve smyslu čl. 17 odst. Smlouvy o*

---

¹ Zákon č. 326/1999 Sb. o pobytu cizinců na území ČR stanovuje, za jakých okolností může cizinec vstoupit a pobývat na území našeho státu nebo ho opustit. Zároveň upravuje roli Policie ČR, Ministerstva vnitra a Ministerstva zahraničních věcí. (Dohnalová, 2012)

založení Evropského společenství a/nebo která není osobou požívající práva společenství na volný pohyb osob (např. občané Švýcarska, Norska, Islandu).“ Příslušníky třetích zemí, můžeme dále rozdělit na cizince:

- bez vízové povinnosti (ti se mohou za území ČR pohybovat bez jakéhokoliv povolení či omezení);
- s vízovou povinností (tedy ti, co musí o vízum žádat).

1.2 Kategorizace cizinců

Kategorizace, kterou definuje Právní rámec postavení cizinců v ČR z roku 2000, dělí imigranty na:

- cizince s povoleným trvalým pobytem v ČR;
- cizince s povoleným přechodným pobytem v ČR;
- cizince, kterým byla udělena mezinárodní ochrana v ČR (azylanti);
- cizince žádající o udělení mezinárodní ochrany v ČR (žadatelé o azyl).

První dva právní režimy jsou definovány cizineckým zákonem. Status azylanta a žadatele o azyl je upraven zákonem č. 325/1999 Sb. o azylu.

Mnohem podrobnější dělení v souvislosti s typy pobytů najdeme na webových stránkách Českého statistického úřadu dle právní úpravy z roku 2006²:

- a) občané zemí EU, Norska, Švýcarska, Islandu a Lichtenštejnska a jejich rodina
  - registrovaní bez povolení k přechodnému nebo trvalému pobytu a jejich rodinní příslušníci
  - s povolením k přechodnému pobytu
  - s povolením k trvalému pobytu
- b) občané zemí mimo EU
  - pobývající v ČR krátkodobě (do 90 dnů) bez víza, s vízem
  - pobývající v ČR s vízem nad 90 dní
  - s povolením k dlouhodobému pobytu
  - s povolením k trvalému pobytu
  - cizinci s platným azylem

---

²http://www.czso.cz/csu/cizinci.nsf/o/ciz_pocet_cizincu_metodika:_kategorie_a_typy_pobytu_cizincu_v_cr_%28a%29

- c) cizinci bez ohledu na hranice EU
  - registrovaní žadatelé o azyl
  - cizinci pobývající v ČR v rámci dočasné ochrany
  - nelegálně pobývající cizinci v ČR

1.3 Pobyť cizinců

Délka a účel pobytu určují imigrantům různé postavení, od kterého se dále odvíjejí jejich práva a povinnosti. Cizinecký zákon definuje pobyt přechodný a trvalý. Přechodný pobyt dále dělí na krátkodobý a dlouhodobý. (Dohnalová, 2012)

Přechodným krátkodobým pobytem se rozumí pobyt nepřesahující 90 dní. Řídí se tzv. vízovým kodexem a týká se zpravidla celého Schengenského prostoru. Občané z EU, Švýcarska, Norska, Lichtenštejnska a Islandu, dále např. z Chorvatska (od 1. 7. 2013 členem EU), Srbska, USA, Mexika tedy nepotřebují žádné vízum při vkročení na území ČR. Úplný seznam států nepodléhajících vízové povinnosti lze nalézt na internetových stránkách Ministerstva zahraničních věcí ČR³.

Přechodný dlouhodobý pobyt (nad 90 dní, maximálně však šest měsíců) může cizinec získat na základě dlouhodobého víza nebo povolení k dlouhodobému pobytu, které na něj obvykle navazuje. Díky tomuto typu pobytu může cizinec setrvat i v jiném členském státě Schengenského prostoru, maximálně však tři měsíce v kuse.

Trvalý pobyt může cizinci udělit Ministerstvo vnitra ČR, zpravidla po pěti letech soustavného pobytu na území ČR. Poté je mu vyhotoven biometrický průkaz. Podmínkou je, že žadatel musí splnit jazykovou zkoušku na úrovni A1, o které se budeme ještě zmiňovat v dalších kapitolách.

1.4 Demografické údaje

Díky demokratickým změnám po revoluci a vstupu do EU se obecně zvyšuje počet cizinců, kteří mívají do ČR. V současné době není náš stát pouze zemí tranzitní, ale mnohem častěji zemí cílovou, kde chtějí cizinci natrvalo žít a pracovat. Tato skutečnost výrazně ovlivňuje demografické statistiky české populace. (Dluhošová, 2008)

---

³ http://www.mzv.cz/jnp/cz/informace_pro_cizince/seznam_statu_jejichz_obcane_podlehaji/

V roce 2010 bylo v ČR hlášeno přibližně 425 tis. cizinců s povoleným pobytem, v roce 2011 to bylo 436 tis. Poslední číslo k datu 30. září 2012 je 438 tis. Počty přistěhovalců s trvalým pobytem, tedy delším než pět let, se neustále zvyšují. Naopak počty cizinců ze zemí mimo EU s přechodným pobytem klesají, což je způsobeno trvající ekonomickou krizí a restriktivní novelou cizineckého zákona. Mezi nejpočetnější národnostní menšiny patří občané z Ukrajiny, Slovenska, Ruska, dále obyvatelé Vietnamu, USA, Moldavska, Mongolska, Bulharska, atd. (Aktualizovaná Koncepce..., 2011)

Charakteristickým rysem migrace cizinců je jejich koncentrace ve větších městech. Ne jinak je tomu v ČR, kde asi třetina všech příchozích směřuje do hlavního města Prahy nebo do Brna. V posledních letech jsou stále více cílovými destinacemi také Plzeň, Pardubice nebo Mladá Boleslav, do kterých přichází přistěhovalci především ze Slovenska, Ukrajiny, Vietnamu a Mongolska. Tito lidé zde pracují jako dělníci, pomocná nekvalifikovaná pracovní síla ve stavebnictví nebo jako obsluha montážních linek. (Rákoczyová, Trbola, 2009)

Větší procento cizinců ze třetích zemí jsou muži. Důvod je ten, že nejdříve vycestuje do zahraničí otec, a poté za ním přijede celá jeho rodina. U osob s trvalým pobytem je tento poměr vyváženější. Převážná část jsou lidé v produktivním věku od 26 do 35 let, což má pro ČR značný ekonomický přínos. (Dohnalová, 2012)

2 Integrace cizinců

Následující kapitola je celá věnována integraci cizinců do většinové společnosti. V první řadě je zde podáno vysvětlení základních pojmů. Dále se mluví o potížích, se kterými se cizinci během tohoto dlouhodobého procesu setkávají. Následuje podkapitola o čtyřech modelech imigrační a integrační politiky. Na to navazují témata, která spolu úzce souvisí, a to integrační politika na úrovni EU a ČR. Dále se zde mluví o znalosti českého jazyka jakožto základního předpokladu úspěšné integrace a následně o zkoušce, jejíž složení je nutné k udělení trvalého pobytu. Nakonec se zmiňujeme o subjektech, které se aktivně podílejí na procesu začleňování cizinců v ČR.

2.1 Vymezení pojmů

Dle Dohnalové (2012, s. 7) se nejčastěji můžeme setkat s vysvětlením pojmu integrace takto: „*Integrace je obousměrný dynamický proces vzájemného přizpůsobování migrantů a přijímacích společností.*“

Podobně vymezuje tento pojem i Dluhošová (2008, s. 77): „*Integrace je komplexní proces začleňování nově příchozích do struktur hostitelské společnosti a oboustranný proces přizpůsobování, což vyžaduje aktivní přístup všech zúčastněných.*“ Dodává, že proces začlenění nemůže být úspěšný, pokud nepostihne komplexně všechny sféry života – společenské, kulturní, politické a ekonomické.

Integrace samotná je podmíněna osobností cizinců a integrační politikou nastavenou státem a přístupem většinové společnosti. Další faktory, které adaptaci na nové prostředí jednoznačně ovlivňují, je míra rozdílnosti týkající se kulturních zvyklostí minority a majority, ochota přistěhovalců začlenit se a v neposlední řadě také celková vzdálenost mezi zeměmi. (McKee in Drbohlav, 2001)

V rámci začleňování nesmíme opomenout vysvětlit rozdíl mezi integrací a asimilací. V obou dvou případech platí, že cizinec se nadále stýká s ostatními etnickými skupinami. Při asimilaci narozdíl od integrace dochází k tomu, že si imigrant nezachovává svoji kulturní identitu. (Berry in Drbohlav, 2001)

2.2 Bariéry při integraci

Integrace s sebou přináší i závažné problémy, se kterými se musí ČR vypořádat svým právním řádem a správně nastavenou integrační politikou. Neméně důležitou roli zde hraje i české obyvatelstvo, které je v porovnání s ostatními národy netolerantní, uzavřené a málo empatické ve vztahu k cizincům. Mezi největší rizika patří sociální vyloučení a segregace. Tomu předchází spousta aspektů, které si mnohdy ani neuvědomujeme. Cizinci si např. musí zvykat na odlišný způsob života, jiné rodinné vztahy nebo postavení muže a ženy. To, co jim může dále činit problémy, je omezení nebo dokonce znemožnění tradičního způsobu stravování a oblékání. Imigranti nerozumí nárokům české společnosti a jazyku, proto se často uchylují ke své komunitě, která si žije svým životem. Osobami, které se snaží bariéry mezi cizinci a českou populací alespoň trochu zmírňovat, jsou bezpochyby sociální pracovníci, dále jimi jsou např. dobrovolníci, učitelé nebo kdokoliv jiný, komu nejsou lidé okolo něj lhostejní. (Dluhošová, 2008)

2.3 Základní modely imigrační a integrační politiky

Integrační politiky jsou vnímány jako komplex opatření, jejich cílem je podpora začleňování imigrantů do klíčových institucí, vztahů a pozic majoritní společnosti.“ (Leontiyeva, 2011, s. 13)

Castles (in Drbohlav, 2001) popisuje tři základní modely integrační politiky, které se ve světě uplatňovaly do konce 90. let 20. století - diskriminační, asimilační a multikulturní Barša (in Dohnalová, 2012) uvádí, že v dnešní době se odlišnosti související s historií a kulturou postupně oslabují a na řadu přichází model přistěhovalecké země.

Diskriminační model prosazoval „dočasný a návratný“ pobyt. Cizincům byl umožněn vstup např. na pracovní trh, ale možnost participace v dalších sférách (v systému sociálního pojištění, získání občanství či účast na politickém životě) jim byla znemožněna, což je z hlediska socioekonomie diskriminovalo. Tento přístup uplatňovalo např. Německo, Švýcarsko a Rakousko.

Asimilační model preferoval „rychlé a jednoduché“ přizpůsobení se většinové společnosti. Člověk v krátkém čase získal občanství, všechny práva a povinnosti. Na druhou stranu opustil svůj mateřský jazyk a další kulturně sociální znaky, které ho charakterizovaly. Mezi státy s asimilačním modelem patřila např. Francie.

Multikulturální (pluralitní) model počítal s jazykovou, kulturní a sociální odlišností minority od majority. Cizinci disponovali stejnými právy, aniž by museli opustit svoji identitu. Mezi státy s tímto přístupem se řadily např. Kanada, Austrálie, Švédsko, Nizozemí a USA.

Model přistěhovalecké země je založen na ideje, že imigraci považuje většina zemí EU jako „chtěný fenomén“, který je nutné podporovat. Tento model však zahrnuje dva opačné přístupy. Jednotlivé státy chápou migraci vysoko-kvalifikovaných pracovníků jako ekonomický přínos a možné řešení stárnutí populace. Druhým postojem je myšlena nechtěná migrace představující pro ekonomiku naopak zátěž (např. žadatelé o mezinárodní ochranu nebo nízko-kvalifikovaní pracovníci).

2.4 Integrovaná politika na úrovni EU

Za integraci cizinců na svém území jsou zodpovědné především státní, regionální a místní orgány veřejné správy jednotlivých členských států. I když se integrační politika zemí EU liší, je stále potřeba ji shora určitým způsobem koordinovat. Mohlo by totiž lehce dojít k tomu, že pokud by byla integrace v jedné zemi neúspěšná, projevíly by se její negativní dopady i u ostatních. Jako jeden z nástrojů pro vymezení integrační politiky v EU byl v roce 2004 zpracován dokument *Společné základní principy integrace přistěhovalců v Evropské unii*. V návaznosti na to byla vydána *Příručka pro integraci*. (Dluhošová, 2008)

Integrovaná politika probíhá v oblastech vzdělávání, zdravotnictví, bydlení nebo trhu práce. V roce 2004 bylo v rámci Haagského programu⁴ ustanoveno 11 společných principů politiky integrace přistěhovalců v EU. Pro svoji práci považují za nejdůležitější zásadu č. 4, podle které je k úspěšné integraci nutné, aby se cizincům dostala základní znalost jazyka, historie a institucí. Poslední dobou organizují státy stále více uvítacích programů týkající se právě těchto témat tak, aby přistěhovalcům ulehčili počáteční adaptaci. (Dohnalová, 2012)

---

⁴ Haagský program „Posílení svobody, bezpečnosti a práva v EU“ - druhá střednědobá strategie pro oblast vnitřních záležitostí a spravedlnosti. (Dohnalová, 2012)

2.5 Integrovaná politika v ČR

Jak uvádí Dohnalová (2012) mezi roky 1999 – 2004 se začaly plánovat první integrační strategie. Rozšířila se činnost neziskových organizací zaměřujících se na cílovou skupinu cizinců. Pro jejich lepší informovanost vznikaly pilotní webové portály a příručky. Hlavními dokumenty vydané v těchto pěti letech jsou *Zásady integrace cizinců na území ČR* a na ně navazující *Koncepce integrace cizinců na území ČR*. V roce 2006 byla přijata *Aktualizovaná Koncepce integrace cizinců na území ČR*, v níž se za nejdůležitější prvky integrace považuje:

- znalost českého jazyka;
- ekonomická soběstačnost cizince;
- orientace cizince ve společnosti;
- vztahy cizince s členy majoritní společnosti.

Tento text byl sepsán na základě zkušeností z ostatních zemí EU. Výrazně tak přispěl ke změně v nastavení politiky integrace. Cizinec již není považován jen za příslušníka určité komunity, ale za právoplatného člena společnosti s vlastní odpovědností za samostatnost, nezávislost a začlenění se. (Dluhošová, 2008)

Rozdíl mezi oběma dokumenty nalezneme v jiném vnímání procesu integrace. V první koncepci je chápána jako „*postupné začleňování imigrantů do struktur a vazeb společnosti domácího obyvatelstva.*“ V novější verzi je integrace považována za „*oboustranný proces, v jehož průběhu dochází ke sjednocování domácího obyvatelstva a přistěhovalců v jednu společnost.*“ (Koncepce integrace cizinců in Rákoczyová, Trbola 2011, s. 17.)

Autorka Leontiyeva (2011) píše, že cílovou skupinou zmiňovaných koncepcí jsou cizinci legálně dlouhodobě nebo trvale žijící na území ČR, tedy déle než jeden rok. Z této skupiny musíme ale vyřadit občany EU, protože ti disponují stejnými právy jako občané ČR, a azylanty, kteří spadají pod integrační program zákona o azylu.

Pro tuto práci považuji za stěžejní bod **znalost českého jazyka**, jakožto základní klíč k úspěšné integraci. Díky tomu se mohou cizinci učit další dovednosti a lépe porozumět myšlení společnosti, které chtějí být součástí. Pokud cizinec umí jazyk, dokáže si lépe utvářet vztahy ve svém okolí a participovat na trhu práce. Na základě podmínky jazykové vybavenosti je tedy po státu vyžadována povinnost zajistit kurzy určité úrovně, po jejichž ukončení dostanou absolventi mezinárodně uznávaný certifikát. Výuka a obsah

kurzů musí být zcela přizpůsobeny podmínkám imigrantů přicházejících z jiného sociokulturního prostředí. Často je využívána metoda CLIL⁵, která spočívá zároveň ve vyučování jazykové dovednosti a konkrétního obsahu. Obsahem jsou myšleny každodenní situace, ve kterých musí cizinec obstát, např. komunikace s úřady nebo pohovor při žádosti o práci. Při realizaci kurzů češtiny by měli organizátoři brát v potaz jednotlivá specifika přistěhovalců jako je např. neznalost latinky, negramotnost nebo rozdílný věk. Důležitým prvkem je kvalifikovaný lektor, který zná metodiku a obsah výuky češtiny jako cizího jazyka. Co se týče financí, je žádoucí, aby se na úhradě velkou mírou podílel stát. Přispívání ze strany migrantů ale může zvýšit jejich motivaci k dokončení kurzu. Při jejich zajištění je potřeba monitorovat lokální poskytovatele jazykových kurzů. Vhodné je také zapojit místní správu a neziskové organizace. (Aktualizovaná Koncepce..., 2006)

Ve stručnosti si podle Dohnalové (2012) popíšeme i další tři prvky, které se sice nedotýkají tématu diplomové práce, ale které bezprostředně souvisí se žádoucím procesem integrace. Ekonomická soběstačnost cizince se pojí s tendencí snižování množství administrativy při uplatnění na pracovním trhu. Novinkou z roku 2008 je institut šedesátidenní ochranné lhůty pro cizince žijící na území republiky déle než rok. To se týká případů, kdy přijdou o zaměstnání ne vlastní vinou. Úspěšná orientace ve společnosti je spojena s vydáváním informačních brožur a vznikem webových portálů. Vztahy mezi členy minoritní a majoritní společnosti se zabývají zejména neziskové organizace, samosprávy a školy pořádající různé interkulturní aktivity.

V roce 2011 vyšla *Aktualizovaná Koncepce integrace cizinců - Společné soužití*, ve které byly nově popsány uvítací kurzy pro přicházející migranty a další kurzy pro cizince s dlouhodobým či trvalým pobytem. Tento dokument se dále věnuje problematice rozšíření CPIC a podpoře integrace na lokální úrovni. (Dohnalová, 2012).

Tato koncepce opět analyzuje problematiku znalosti českého jazyka. Poukazuje zejména na velmi nízkou úroveň znalosti češtiny u skupin přistěhovalců, kteří si vytvářejí své vlastní komunity, nově příchozích cizinců, zahraničních pracovníků a žen v domácnosti. Tento fakt je spojen s ne vždy dostačující časovou a místní dostupností kurzů českého jazyka pro dospělé. Problém analýza spatřuje i v malém počtu kvalifikovaných lektorů, nedostatečné nabídce pokročilých kurzů i kurzů češtiny zaměřené na uplatnění na trhu práce. Další mezery se týkají obecně nízké informovanosti. Někdy se můžeme setkat i s neochotou zaměstnavatelů uvolňovat cizince na zmiňované kurzy.

---

⁵ Content and Language Integrated Learning, tj. obsahově a jazykově integrované učení (Aktualizovaná koncepce, 2006)

Koncepce naopak poukazuje na dobrou praxi propojením kurzů sociokulturní orientace s výukou češtiny, při kterých se cizinci učí efektivnímu řešení každodenních situací na úřadech nebo v mezilidských vztazích. Do budoucna bude snaha o zprostředkování rozmanitých kurzů češtiny (odborně zaměřené, několik úrovní) pro imigranty s různým druhem pobytu a o zavedení nových metod výuky (e-learningový kurz, audio-učebnice pro samostudium, elektronické slovníky). Postupem času se počítá se zvýšením úrovně znalosti češtiny u zájemců o trvalý pobyt z A1 na A2. (Aktualizovaná Koncepce..., 2011)

V roce 2012 a 2013 byly vládou ČR vydány další usnesení k *Postupu při realizaci Aktualizované Koncepce integrace cizinců – Společné soužití*, které se především zabývají návrhy týkající se financí při plnění bodu „znalost českého jazyka“. Je logické, že proces integrace probíhá zejména v místě pobytu cizince. Důraz musí být tedy kladen také na integrační politiku na regionální a lokální úrovni. Zde hrají důležitou roli místní samosprávy a CPIC, které mají za úkol realizovat a iniciovat integrační opatření a společně s krajem vytvářet regionální strategie. (Aktualizovaná Koncepce..., 2013)

2.5.1 Certifikovaná zkouška z češtiny pro cizince – CCE-A1

Certifikovanou zkoušku mohou vykonat všichni ti, kteří nemají češtinu jako mateřský jazyk a zároveň dosáhli věku 16 let. Stupeň znalostí podle Rady Evropy určuje úroveň A1 jako začátečnickou⁶.

Od 1. ledna 2009 v souvislosti s novelou cizineckého zákona je k získání trvalého pobytu nutné, aby se imigrant prokázal znalostí českého jazyka na úrovni A1 podle Společného evropského referenčního rámce pro jazyky. Vyhláška 348/2008 Sb. o výuce a zkouškách znalosti českého jazyka pro účely získání povolení k trvalému pobytu na území ČR stanovuje rozsah požadované znalosti, které musí být uchazeč schopen:

- dát dohromady jednoduché věty o lidech a místech;
- říci jednoduchým způsobem pár slov o své osobě a místě, kde bydlí;
- popsat každodenní činnosti;
- vést konverzaci o běžných denních situacích;
- ptát se na otázky o běžných tématech a odpovídat na ně.

Na internetových stránkách *Čeština pro cizince*⁷ autoři dále specifikují dovednosti úrovně A1 při rozhovorech týkajících se běžných denních situací. Student se umí zeptat a

---

⁶ <http://www.jazykovezkousky.cz/CCE-A1>

odpovědět na otázky ohledně své osoby, bydliště, majetku, příbuzných a známých. Tyto znalosti uplatňuje v situacích:

- při návštěvě veřejných zařízení, pošty, při objednání služby nebo jídla, při nákupu;
- při styku s úřední osobou – rozumí formulářům a vývěskám;
- při návštěvě zdravotního zařízení;
- ve společenském styku – chápe písemné a ústní pozvání a plakáty;
- při ubytování, lokalizaci místa a při cestování veřejnou dopravou.

Celá zkouška trvá 1, 5 hodin. Je rozdělena na část písemnou, kdy studenti prokazují svojí znalost čtení, poslechu a psaní, a část ústní. V obou případech musí uchazeč o certifikát dosáhnout minimální úspěšnosti 60 %. První pokus s platným poukazem⁸ je zdarma. Cena každé další zkoušky je 1500 Kč. Na webových stránkách je připravena brožura s modelovou verzí této zkoušky.

2.6 Aktéři integrace

Integrační politika je sice nastavena celoplošně pro celou republiku. Ale jak jsme se již zmiňovali výše, začleňování do společnosti probíhá zejména na lokální úrovni. Proto je nezbytně nutné, aby se do tohoto procesu zapojili v první řadě samotní občané, poté NNO⁹, obce, kraje nebo odbory. Ti všichni se dostávají do kontaktu s cizinci, nejlépe znají jejich potřeby a dokážou na ně pružněji reagovat. Zároveň předávají informace o celkovém průběhu integrace, se kterými státní správa může dále pracovat. Stručně si můžeme charakterizovat jednotlivé role uvedených subjektů. Obce a kraje se do integrace angažují ve vlastním zájmu, podle zákona tuto povinnost nemají. Často finančně podporují projekty zaměřené na cizince i samotné organizace poskytující kurzy češtiny a poradenství. V každém kraji je také ustanoven koordinátor integrace cizinců. (Dluhošová, 2008)

---

⁷ http://cestina-pro-cizince.cz/index.php?p=informace-o-zkousce-2&hl=cs_CZ

⁸ Poukaz je vydáván na krajských pracovištích odboru azylové a migrační politiky Ministerstva Vnitra ČR pokud cizinec doloží prohlášení, že chce v požádat o povolení k trvalému pobytu. (www.cestina-pro-cizince.cz)

⁹ NNO máme na mysli obecně prospěšnou společnost, občanské sdružení, nadaci, nadační fond nebo církevní právnickou osobu. (Dluhošová, 2008)

Nutno dodat, že autorka Leontiyeva (2011) se ve své kapitole opírá o zkušenosti z praxe, které kritizují úředníky samosprávy z hlediska nedostatečné informovanosti o podmínkách života přistěhovalců, jejich práce a bydlení.

Odbory hrají důležitou roli v pracovní sféře. Kontrolují, zda cizinci nejsou diskriminováni, případně podnikají jistá opatření. Svojí nezastupitelnou roli plní i při výuce odborného jazyka. Přímou práci s cizinci zajišťují NNO. Mezi jejich činnosti patří např. poskytování sociálního a právního poradenství, výuka českého jazyka, organizace sociokulturních kurzů, asistence při komunikaci s úřady, podpora kulturních aktivit cizinců atd. Jejich hlavním úkolem je podpořit své klienty v procesu integrace, předcházet jejich sociálnímu vyloučení a také působit jako prostředník při vzájemném poznávání s majoritní společností. (Dluhošová, 2008)

3 Sociální služby pro cizince

Třetí kapitola je věnována sociálním službám určené cizincům. Nejdříve si je vymežíme z hlediska zákona a typu poradenství. Poté se budeme zabývat jednotlivými typy služeb, se kterými se můžeme v ČR setkat. Blíže se zastavíme u poradenských center a jejich nabídek poradenství a kurzů. Pokud mluvíme o sociálních službách, nesmíme zapomenout ani na roli sociálního pracovníka, který se s cizinci dostává do přímého kontaktu.

3.1 Vymezení sociálních služeb

§ 3 zákona 108/2006 Sb. o sociálních službách (dále jen „zákon o sociálních službách“) vysvětluje sociální službu jako: „*Činnost nebo soubor činností zajišťujících pomoc a podporu osobám za účelem sociálního začlenění nebo prevence sociálního vyloučení.*“

Další definici nabízí Matoušek (2008, s. 203): „*Sociální služby jsou všechny služby, krátkodobé i dlouhodobé, poskytované oprávněným uživatelům, jejichž cílem je zvýšení kvality klientova života, případně i ochrana zájmu společnosti.*“

Zákon o sociálních službách dělí služby dle druhu na sociální poradenství, služby sociální péče a služby sociální prevence a dle formy poskytování na ambulantní, terénní a pobytové. Služby lze provozovat jen na základě oprávnění, které organizace získá díky registraci. Pro naše potřeby budeme pracovat pouze se **sociálním poradenstvím**, jakožto registrovanou službou neziskových organizací uvedených v praktické části. To se dále dělí na základní a odborné.

Základní sociální poradenství je činnost, kterou musí povinně zabezpečit všechny subjekty poskytující sociální služby. Jedná se o informace, které pomohou klientovi řešit jeho tíživou životní situaci.

§ 3, vyhlášky 505/2006 o sociálních službách (dále jen vyhláška o sociálních službách) uvádí přesný rozsah úkonů, který spadá do tohoto typu poradenství. Jsou jimi informace týkající se:

- řešení nepříznivé sociální situace;
- výběru typu sociální služby, dávek hmotné nouze a sociální péče;
- základních práv a povinností a využívání zdrojů předcházejících sociální vyloučení či závislost na službě,
- podpory členů rodiny pečující o blízkou osobu.

Hartl (2003, s. 84) popisuje základní sociální poradenství s odkazem na materiál Socioklubu z roku 1997 jako „*poskytování informací o nárocích, službách a možnostech, které mohou vyřešit nebo zmírnit obtížnou situaci člověka.*“ Snahou je, aby byl tento druh poradenství dostupný co nejbližší bydlišti, tedy i v menších obcích nebo v pobytovém zařízení. Sociálnímu pracovníkovi nebo proškolenému pracovníkovi městského úřadu může pomoci speciálně vytvořený manuál s konkrétními příklady a jejich řešením a možnostmi zprostředkování odborné pomoci.

Odborné sociální poradenství je nabízeno podle typů cílových skupin v občanských, manželských a rodinných poradnách, v poradnách pro seniory, pro osoby se zdravotním postižením, pro oběti trestných činů nebo domácího násilí i pro osoby sociálně nepřizpůsobivé. V zákoně o sociálních službách jsou definovány tyto specifické úkoly:

- a) zprostředkování kontaktu se společenským prostředím;
- b) sociálně terapeutické činnosti;
- c) pomoc při uplatňování práv a vyřizování osobní věci.

Vyhláška o sociálních službách doplňuje bližší informace k úkolům uvedených výše. Těmito činnostmi je tedy myšleno:

- a) zprostředkování návazné služby;
- b) podávání informací ohledně sociálního systému, práva, psychologie a vzdělávání;
- c) podpora při vyřizování běžných záležitostí a pomoc se zlepšováním vztahů v klientově okolí.

Cílem odborného sociálního poradenství je hledat praktická řešení v tíživé životní situaci konkrétního člověka. Služba je většinou poskytována NNO ve větších městech. Mezi profese využívající svých odborných schopností při jeho poskytování patří např. sociální pracovníci, psychologové, psychiatři, speciální pedagogové, sociologové, lékaři a právníci. (Hartl, 2003)

3.2 Terénní sociální práce

Jak píše autorky Mourečková, Dvořáková (2008, s. 287): „*Hlavním cílem této metody je aktivní vyhledávání nových klientů s nabídkou pomoci těm, kteří žijí ve velmi obtížných situacích, často ve vyloučených oblastech. „Aktivní vyhledávání“ (depistáž) je založeno na přímé práci s klientem v jeho přirozeném prostředí.*“ Takovýto kontakt s cizinci se provádí proto, že jsou důvodné obavy z toho, že by nebyli schopni navštívit organizaci sami. Sociální pracovník vykonávající tuto činnost má několik úkolů: vyhledávat lokality, ve kterých se cizinci pohybují, zapojovat je do společnosti, poskytovat jim informace a analyzovat jejich situaci. Metoda aktivního vyhledávání je součástí terénní práce, která má svá specifika, např.:

- znalost kulturních specifik a pravidel chování;
- znalost jednoho světového jazyka;
- znalost politické situace země, odkud cizinec pochází;
- znalost práv a povinností uprchlíků.

Analýza v *Koncepci Společné soužití* (2011) mapuje určité problémy, které souvisejí s NNO a terénní prací. Hlavní potíž spatřuje v nízké aktivitě ve vyhledávání a oslovování cizinců. Poukazuje na to, že většina organizací získává své klienty na doporučení těch stávajících nebo prostřednictvím letáků a internetu. Lze tedy předpokládat, že velký počet cizinců nemá ani tušení o možnosti takovéto pomoci. Tu vyhledávají sami poté, co vyčerpali všechny své zdroje. Problémem je, že jejich situace je již mnohdy velice obtížně řešitelná.

Terénní programy pro naši cílovou skupinu poskytují dle Katalogu sociálních služeb v Plzni organizace DCHP (PCU), CPIC, OPU, Tady a teď (dále jen TaT), Člověk v tísni (dále jen ČvT) a Diakonie.

3.3 Komunitní multietnická centra

Tato centra slouží jako prostor, kde se mohou setkávat krajané ze stejných zemí, vyměňovat si svoje zkušenosti nebo navazovat nové známosti. Pořádají se zde také různé zájmové kroužky (např. kreslení pro děti), vzdělávací kurzy (kurzy českého jazyka, počítačové gramotnosti) či společenské akce (oslavy národních a náboženských svátků). Multietnická centra také organizují tematické večery pro ostatní občany města s typickou hudbou, jídlem, přednáškou nebo výstavou fotografií z dané země. (Günterová, 2005)

Multikulturní centrum sloužící jak cizincům, tak široké veřejnosti, najdeme např. v Praze. Toto občanské sdružení pracuje s problematikou soužití lidí různých národností. Snaží se českou populaci seznámit s kulturou ostatních národů i etnických menšin. Pro zájemce zde připravují kulturní a vzdělávací akce jako jsou např. kurzy, semináře, diskuze nebo filmové a literární večery¹⁰.

Akce podobného typu pořádá také PCU ve svém Multikulturním centru v Cukrovarské ulici, nebo CPIC, které si ale prostory pronajímá. V roce 2011 proběhlo v M-klubu v Plzni - Skvrňanech několik tematických večerů s názvem „Na východ od Karpat“, kterých jsem se sama účastnila. Na programu byly přednášky, taneční a hudební vystoupení, výstava fotografií či ochutnávka pokrmů ruské, ukrajinské a běloruské kultury.

3.4 Poradenská centra

Poradenská centra v ČR nabízí cizincům nejčastěji bezplatná sociální, pracovní a právní poradenství a velké množství kurzů. Většinou je jim také k dispozici cizojazyčná knihovna a počítače s internetovým připojením. Zmíněné druhy poradenství si ve vztahu k naší cílové skupině blíže představíme v následujících podkapitolách. Jelikož v knížkách nejsou tyto informace uceleně popsány, budeme převážně čerpat z internetových stránek jednotlivých center.

3.4.1 Sociální poradenství

Hlavním cílem tohoto typu poradenství je pomoc a podpora cizincům, kteří jsou ohroženi vyloučením kvůli své sociální situaci, především neznalostí českého jazyka a zákonů. Touto cestou se organizace zaměřují na zlepšování jejich pozice ve společnosti, a tím se je do ní snaží začleňovat. V rámci poradenství je prostor pro řešení osobních nebo

---

¹⁰ <http://www.mkc.cz/cz/poslani-a-cile.html>

rodinných problémů formou individuální spolupráce. Schůzku si mohou klienti ve většině případech domluvit v kanceláři nebo v místě jejich bydliště. Záměrem je především podpora klienta k samostatnému rozhodování. Tuto službu je možné poskytovat i anonymně. Sociální poradenství nabízené cizincům se nejčastěji týká záležitostí spojených s asistencí při hledání bydlení, zaměstnání, komunikací s úřady, vyřizování sociálních dávek a žádostí o státní občanství, pomoc při zajištění zdravotní péče a pojištění, při řešení rodinných záležitostí jako je svatba, rozvod, narození dítěte, aj.¹¹

3.4.2 Právní poradenství

Právní poradenství je mnohdy úzce propojeno se sociálním. Organizace mají buď svoje právní oddělení, nebo spolupracují s nasmlouvanými právníky. Jazykovou bariéru může překonat zajištění tlumočnicka do příslušného jazyka. Překladač je v některých centrech pravidelně přítomen během týdne o konzultačních hodinách. Právní rady se obecně dotýkají oblasti cizineckého zákona a s ním spojená problematika pobytů a víz, žádostí o azyl nebo získávání a odebrání státního občanství, informací o právním systému ČR nebo zastupování v občanskoprávním a správním řízení nebo problematika dluhů a exekucí.¹²

3.4.3 Pracovní poradenství

Pracovní poradenství je úzce spjato i s ostatními vzdělávacími kurzy, jejichž společným cílem je pomoci cizincům překonat jejich bariéry a nalézt odpovídající pracovní pozici. Problémy týkající se pracovního poměru (např. nevyplácení mzdy) je možné řešit i v rámci sociálního nebo právního poradenství.

Pracovní poradenství se zabývá především těmito oblastmi;

- zpracování životopisu;
- schopnosti orientace v nabídkách pracovních příležitostí;
- příprava na pracovní pohovor;
- informace o právech a povinnostech zaměstnance a zaměstnavatele;
- pomoc při prvním kontaktu zaměstnavatele;
- informace o pracovní smlouvě.¹³

---

¹¹ <http://www.integracnicentra.cz/Onas/InformaceOProjektech.aspx>

¹² <http://p-p-i.cz/Sluzby/Pravni-poradenstvi/>

¹³ <http://www.integracnicentra.cz/Onas/InformaceOProjektech.aspx>

3.4.4 Sociokulturní kurzy

Náplň sociokulturních kurzů se v mnohých případech prolíná s obsahem kurzů českého jazyka. Tyto kurzy poskytují cizincům znalosti nutné pro seznámení se s podmínkami života v ČR, vybavují je dovednostmi pro lepší orientaci v sociálním, zdravotním a vzdělávacím systému. Díky jednoduchým modelovým situacím si mohou uživatelé na vlastní kůži vyzkoušet, jak se chovat v běžných situacích např. při komunikaci s obyvateli města, v obchodě, restauraci, při cestování, atd. Do sociokulturní lekce spadají také informace o české historii, tradicích a svátcích. Výjimkou nejsou ani společné prohlídky města.

3.4.5 Kurzy českého jazyka

Kurzy českého jazyka bezpochyby přispívají ke snadnější integraci cizinců do většinové společnosti. Koncepce kurzu klade důraz na využití jazyka v každodenních situacích, např. v obchodě, restauraci, u doktora, apod. Úspěšné absolvování může cizincům pomoci při pohovoru nebo při zvládnutí zkoušky A1. Tyto kurzy však neslouží jen pro výuku češtiny. Jsou také místem, které imigranti vyhledávají z důvodu sociálního kontaktu či navazování vztahů s ostatními krajany, místem, kde mohou trávit svůj volný čas, předávat si své zkušenosti a rady. (Nízkoprahové kurzy..., 2007)

Specifickým typem kurzů jsou **kurzy nízkoprahové**. Většina populace si pod pojmem „nízkoprahový“ představí „bezbariérový“, tedy vhodný pro osoby se sníženou pohybovou schopností. Význam tohoto pojmu je však úplně jiný.

Vyčerpávající vysvětlení nabízí Hrdlička a Slezáková ve své příručce (2007, s. 8): „*Nízkoprahový kurs je kurs otevřený – pro všechny zájemce – pro dospělé (imigranty), pro ne/analfabety, se znalostí / bez znalosti latinky, pro ne/Slovany, pro děti cizinců (resp. Imigrantů). Nemá stálý počet studentů – nevíme, kdo přijde (a zda vůbec někdo přijde).*“ Jelikož se vyučuje pouze v češtině, není smyslem rychlý pokrok ve znalostech, ale motivace a chuť ke studiu. Účastníci nízkoprahových kurzů mají svá specifika (např. odlišná úroveň jazyka, různý věk, původ, vzdělání nebo důvod setrvání v ČR), se kterými musí lektor počítat. Jednotlivé lekce jsou různě tématicky zaměřené a nenavazují na sebe. Aktuálně se dají přizpůsobit komunikačním dovednostem studentů, kteří na hodinu přijdou. Lektor nepočítá s povinnými domácími úkoly, studenti doma všechna cvičení dělají dobrovolně. Učitel musí mít pedagogické dovednosti po stránce odborné, i co se týče

přístupu ke studentům – cizincům. Dále musí mít schopnost koordinace, organizace, improvizace a dá se říci, že i herectví.

Na osobnost lektora kurzů pro cizince jsou podle mého názoru kladeny větší nároky a to především kvůli různému původu jednotlivých účastníků, kteří vyznávají jiné náboženství či jinak chápou morálku nebo postavení žen ve společnosti. Musí se dobře orientovat v národní historii a kulturních zvyklostech tak, aby předcházel sporům mezi studenty nebo je dokázal usměrnit smysluplnými argumenty.

3.5 Sociální pracovník v procesu integrace

I když se Günterová (2005) ve své kapitole v knize *Sociální práce v praxi* zabývá uprchlíky, kteří jsou užší cílovou skupinou, uvedené principy práce můžeme obecně použít i pro naše účely.

Na začátku práce s cizinci figuruje sociální pracovník jako prostředník mezi nimi a českou společností. Pracovník musí být dobře vybaven znalostmi o českém prostředí, zákonech a právních předpisech. Podstatné je, aby hovořil alespoň jedním světovým jazykem pro lepší komunikaci a navázání vztahu s uživatelem služby. Profese sociálního pracovníka zahrnuje především poradenství v právní a sociální oblasti, zprostředkování materiální a technické pomoci, nabídnutí alternativ k trávení volného času, doprovázení na úřady a další. Pracovník by měl s uživatelem služby směřovat k tomu, aby měl na konci procesu integrace zajištěno ubytování, zaměstnání, vzdělání, ovládal češtinu, měl znalosti o české společnosti a byl schopen zvládat každodenní život jako ostatní obyvatelé. Bohužel ne vždy se tohoto ideálního stavu dosáhne. Pokud mluvíme o místě výkonu práce sociálního pracovníka, máme na mysli buď pracovníka působícího ve státní sféře (ministerstvo vnitra a práce v azylových střediscích) nebo pracovníka v NNO. Rozdíl mezi nimi lze charakterizovat jinou mírou kontroly a podpory klienta.

Oba dva typy sociálních pracovníků se řídí stejným etickým kodexem, tzn. být loajální ke svému zaměstnavateli. To může u státních pracovníků znamenat určitá dilemata v případech, kdy pracují s cizincem, který je na území ČR nelegálně nebo tak pracuje. V takovémto případě mu tedy nemohou poskytnout veškerou pomoc, jelikož by se mohli dopustit protiprávního jednání. To je také jedním z důvodů, proč je při práci s imigranty doporučováno poskytování sociálních služeb neziskovým sektorem. (Kliment, Topinka, 2007)

Sociální pracovníci NNO si tak díky své flexibilitě a otevřenosti mohou s uživatelem vytvořit důvěrnější vztah. Jistou roli hraje i obecné vědomí toho, že lidé věří více neziskovým organizacím než těm státním. Spolupráce mezi oběma stranami je ale nezbytná. (Günterová, 2005)

Podle Matouška a Hartla (2003) jsou obecnými předpoklady sociálního pracovníka fyzická zdatnost a inteligence, přitažlivost ve smyslu vzhledu i odbornosti, důvěryhodnost a komunikační dovednosti. Ty jsou pro pracovníka nezbytné ve všech aspektech jeho práce. Jejich základem je **fyzická přítomnost, naslouchání, empatie a analýza klientových prožitků**. A k jejich rozvíjení mu mohou pomoci právě metody dramatické výchovy, o kterých se budeme bavit v další kapitole.

4 Dramatická výchova

Kapitola o dramatické výchově (dále jen DV) je v podstatě stěžejním tématem pro tuto práci, protože převážně z ní budeme vycházet v praktické části. Po vysvětlení základních pojmů se budeme bavit o cílech, obsahu, metodách a dalších prvcích DV. Metody si podrobněji rozebereme a popíšeme ty, které se staly inspirací pro cvičení do výuky češtiny jako cizího jazyka, o čemž je i poslední podkapitola.

4.1 Vysvětlení pojmu

Valenta (2008, s. 40) uvádí tuto definici DV: „*Dramatická výchova je systém řízeného, aktivního uměleckého, sociálního a antropologického učení dětí či dospělých založený na využití základních principů a postupů dramatu a divadla.*“

V jiné své knize s odkazem na Americkou asociaci dětského divadla (70. léta) definuje tvořivé drama jako „*improvizovanou, k předvádění neurčenou a na vnitřní proces práce orientovanou formu dramatu, v níž jsou účastníci vedeni vedoucím k představování si, hraní a reflektování lidské zkušenosti.*“ Valenta (1999, s. 18)

Primárně je DV vyučována na základních školách, kde je zakotvena v Rámcově vzdělávací programu, a v zájmových kroužcích. Hodí se však pro všechny věkové kategorie. DV bere v potaz kreativně-umělecké, pedagogické a bio-psycho-sociální podmínky a požadavky a je také výchovou k estetice. Vztahy a rozdíly mezi dramatem neboli divadlem a DV lze charakterizovat následovně: na jedné straně můžeme drama a divadlo považovat za východisko DV, na straně druhé může být DV průpravou divadelního představení. Jeden z hlavních rozdílů je ten, že hraní divadla je zaměřeno na diváka a jeho prožitek, zatímco DV na účastníka samotného. (Valenta, 2008)

Machková (2005) vymezuje DV z několika pohledů. DV může být:

- zájmový kroužek, jehož výstupem bývá většinou představení;
- školní předmět s umělecko-esteticko-výchovných aspektem;
- metoda výuky různých předmětů;
- metoda osobnostně-sociálního rozvoje dětí a mladých lidí;
- metoda socioterapie či psychoterapie.

DV v sobě ukrývá tři složky, které jsou vzájemně propojené. První je **osobnostní** neboli **individuální rozvoj jedince**. Při dramatických aktivitách si účastníci rozvíjí svoji soustředěnost, vnímání a objevování sebe samotných i druhých. Studenti se učí pohybovým dovednostem i slovnímu projevu. Druhou složkou je **rozvoj sociální**. Zde si žáci trénují kontakt a sociální komunikaci, verbální a neverbální. Rozvíjí si schopnost plně vnímat druhého člověka nasloucháním smyslu řeči, a ne jen prázdným slovům. Třetí okruh je samotná **dramatická hra**, která uvádí jedince do různých situací, ve kterých se dostávají do interakce s ostatními. (Machková, 2005)

4.2 Cíle a obsah dramatické výchovy

Cílem je především osobnostní a sociální rozvoj jedince. Toho DV upřednostňuje jako cílovou kategorii před skupinou (ta je primární v sociálně psychologickém výcviku). DV pomáhá jedinci dojít k žádoucí změně osobnosti prostřednictvím získávání nových dovedností, vědomostí, schopností, utvářením si postojů ve vztahu k sobě samému i ke svému okolí. Nutno dodat, že dochází i k rozvoji po stránce umělecké a k hledání cesty k divadlu samotnému. Cílem je také usnadnit jedinci učení i v jiných předmětech, kde se DV používá jako jedna z metod. (Valenta, 1999)

Cíle si stanovuje učitel sám podle toho, čeho chce svojí edukativní činností docílit. Jsou formulovány ve třech rovinách – dramatické (dovednosti a vědomosti v dramatické oblasti), sociální (vztahy ve skupině, spolupráce, poznávání lidí, života), osobnostní (psychické funkce – pozornost, vnímání, myšlení...; schopnosti – inteligence, tvořivost; motivace, zájmy; hodnotový žebříček, postoje). (Machková, 2007)

Obsahem DV jsou situace v životě člověka, ve kterých dochází k nějakému konfliktu (dramatické situace) a které se studenti musí svým jednáním snažit vyřešit. Situace se mohou týkat mezilidských vztahů, prožívání, chování či jednání. Ne vždy ale musejí být konfliktní. Obsahem učiva je tedy drama, tzn. fiktivní děj, příběh nebo událost. (Valenta, 1999)

Machková (2005) je toho názoru, že obsah by měl korespondovat s aktuálními zájmy a potřebami studentů. Vhodné je mít na mysli i jejich budoucnost, případně se obracet do minulosti. Hlavními tématy v rámci DV jsou tedy učení se o sobě samém a mezilidských vztazích, problematika sociálních skupin (rodina, obec, město, národ), celosvětové problémy lidstva nebo materiální prostředí, ve kterém žijeme.

4.3 Metody a další prvky DV

„Metodou je jednoznačně metoda divadla založená na modelování života lidským tělem a hlasem v čase a prostoru (hraní v roli).“ (Valenta, 1999, s. 19)

Ten samý autor na úvod vysvětluje, že metoda vychází z řeckého slova meta a (h)odos, což znamená „cestu k...“ Dále jeho význam můžeme chápat jako celý systém DV (DV jako metoda vyučování cizího jazyka), základní koncepční metodický princip systému (základní metodou DV je hra v roli), specifický styl práce (určité osobnosti nebo školy), soubor nebo skupinu dílčích postupů v rámci hry v roli (metoda pantomimy, improvizace) nebo jako konkrétní postup (metoda zpomalené pantomimy). (Valenta, 2008)

Technika *„je typ metody vyžadující, aby učící se člověk prakticky a osobně jednal.“* Dále ji můžeme chápat jako: konkretizaci metody (metoda pantomimy – technika částečná pantomimy), limitovaný postup (dosahování určitého cíle, osvojování si konkrétního prvku učiva) nebo jako rys zpravidla přesné rozpracovanosti. V některých případech je obsah metody a techniky totožný. (Valenta, 2008, s. 48)

Jak uvádí Machková (2007) v literatuře nalezneme několik typů třídění metod. Odkazuje se např. na Dismana, jehož kategorie jsou založeny na psychických funkcích – pozornost a uvolnění, vnímání, paměť a představy, fantazie, řeč, city, vůle a jednání.

Ve svém *Zásobníku dramatických her a improvizací* také využila třídění na základě psychických procesů ale v komplexnějších činnostech: charakterizace, hra v roli; improvizace s dějem; tvořivost; objevování sebe a okolního světa; pohyb a pantomima; kontakt, mimojazyková komunikace a skupinové cítění; plynulost řeči a slovní komunikace; cvičení pomocná. (Machková, 2005)

Maley a Duff (2005) roztřídili dramatická cvičení do deseti skupin: přípravná cvičení – neverbální „rozehřívací“ cvičení, neverbální relaxační cvičení; pozorování; práce s mimikou; práce s hlasem; práce s předmětem; práce s obrazy; práce s představivostí; práce se slovy, frázemi, větami; práce s textem; práce se scénářem.

Valenta (2008) dělí metody na základě míry angažovanosti hráče ve hře. Tuto kategorizaci si popíšeme blíže:¹⁴

- (A) metoda (ú)plné hry
- (B) metody pantomimicko-pohybové
- (B) metody verbálně zvukové
- (C) metody graficko-písemné
- (C) metody materiálně věcné

Cvičení neboli trénink je další postup, který má za cíl naučit určitou dovednost nebo jeho prostřednictvím aplikovat již naučené. Tyto cvičení můžeme vymezit na cvičení hlasová, pohybová, smyslová nebo aplikační, případně také herecká. Jsou to tedy v podstatě průpravy, díky kterým herci získávají dovednosti ke svému hraní. (Valenta, 2008)

Hra v roli – „*Hraní v roli je výchovná a vzdělávací metoda, která vede k plnění esteticko-výchovných, osobnostně a sociálně rozvojových a věcně vzdělávacích cílů na základě většinou spíše improvizovaného rozehrání a následné reflexe fiktivní situace s výchovně hodnotným obsahem.*“ Žák nebo student vstupuje do rolí, které vycházejí z reálného života, a jeho úkolem je, aby se choval a jednal tak, jak by se v dané situaci chovala dotyčná osoba. (Valenta, 2008, s. 53)

Na hru v roli lze nahlížet ze tří rovin (Valenta, 1999):

- simulace - jedinec představuje sám sebe ve fiktivních situacích (např. jak se mám chovat u pohovoru);
- alterace - jedinec představuje někoho jiného bez poznání hlubšího psychologického propracování. Důležité je při tom znát jeho postoj, sociální postavení, roli a odpovídající komunikaci;
- charakterizace - patří spíše do divadla samotného, ale setkáme se s ní i ve třídě při důkladnějším popisu postavy. Charakterizace se týká již důkladného psychologického rozpracování včetně rozumové i citové složky nebo představivosti.

---

¹⁴ Skupina (A) je základní metoda, která je pro DV stěžejní. Celek (B) vymezuje základní metody a techniky, bez kterých by se DV neměla obejít. Metody (C) tzv. doplňují a podporují skupiny předchozí. (Valenta, 2008)

4.3.1 *Metoda (ú)plné hry*

Člověk zde pracuje s celým svým tělem po stránce psychické i fyzické, pohybem i řečí. (Machková, 2007)

Patří sem pohyby těla a jeho postoje, pozice v prostoru i vzhledem k osobám, dotyky, různé zvuky (např. kašláním a hvízdání), mluvené slovo a věci okolo člověka, dále celková charakteristika člověka, jeho postoje, chování, pocity, potřeby, myšlenky i názory. Jedná se o kompletní vstup do role, který ale pro všechny nemusí být úplně jednoduchý např. z důvodu ostychu. V některých případech je tedy nutné postupovat po jednotlivých cvičeních. Ty mohou sloužit jako překlenovací most ke hře úplné. Autor ale na druhou stranu zpochybňuje dlouhé přípravy a odkazuje se na to, že jeden z nejlepších způsobů, jak plně vstoupit do role je, „hrát ji v plné hře“. Doplnujícími metodami, pokud jsou hře přítomni i další studenti, jsou pozorování, poslech a interpretace. (Valenta, 2008)

Ve všech následujících podkapitolách o metodách budeme čerpat z Valenty (2008) a jeho knihy *Metody a techniky dramatické výchovy*.

4.3.2 *Metody pantomimicko-pohybové*

Tyto metody využívají jednak pohyb celého těla, od mimiky obličeje po svalstvo na nohou, tak celkový „nepohyb“ neboli zastavení. V úvahu se dále bere i prostor, ve kterém se studenti pohybují. Díky pantomimě pak můžeme ztvárnit samotný předmět, předvést tento objekt pohybem, zahrát reakci na určitý podnět, atd.

Částečná pantomima – při této aktivitě dochází k tomu, že některé části těla se pohybují a zbytek těla je v tzv. „štronzu“.

Živý obraz (sochy) – může provádět jednotlivec i celá skupina vlastním pohybem, kdy se sami postaví do pozice, nebo aktivitou jiných osob. Živý obraz může být bez proměny představující jedinečný okamžik nebo s proměnou, kdy se obraz plynuje změnil v jiný. Při této metodě lze využít „oživlého štronza“ (nehybný obraz se přemění v pantomimu nebo plnou hru).

Do této skupiny můžeme dále zařadit např. narativní (vyprávěnou) pantomimu, živou loutku, zrychlenou pantomimu a další.

4.3.3 *Metody verbálně-zvukové*

Jak sám název napovídá, tyto metody využívají slovo a zvuk. Na rozdíl od těch předchozích, kdy bylo možné využívat pouze pohyb bez zvuku, se u těchto metod verbálnímu projevu nevyhneme.

Brainstorming (mozková vichřice) – je aktivita, při které studenti „vystřelují“ slova, která je k danému tématu napadají. Hlavní zásadou je, že se dotyčný nekritizuje. Zároveň také zaniká „právo“ na dané slovo, protože s ním následně mohou pracovat i ostatní. Cílem je rozvoj představivosti a nalézání nových postojů a úhlů pohledů.

Čtení – patří do této skupiny také díky jeho bezprostřední vazbě na literaturu. Čtení může být např. hlasité (předčítání), tiché, student může číst v roli nebo mimo roli, atd. Cílem může být např. u cizinců zvládnutí čtení v cizím jazyce, dále zjištění informací a jejich předání nebo cvičení obsahové a logické stránky (čtení interpunkčních znamének tam, kde opravdu jsou).

Diskuze – je dialog dvou a více osob, při kterém se řeší jeden problém. Hlavním cílem této aktivity je rozvoj myšlení a formulace jednotlivých myšlenek tak, aby obsahově i sociálně (např. bez emocí) odpovídaly debatě.

Dotazování – jak název napovídá, pracuje se při něm s otázkami a odpověďmi. Tato metoda má několik technik. Jednou z nich je horká židle („hot seat“) spočívající ve zpovídání jedné osoby. Studenti se ptají buď sami za sebe, nebo jednají v roli. Tím si osvojují přesné formulování otázek a pohotové odpovědi.

4.3.4 *Metody graficko-písemné*

Ty autor označuje jako doplňující nebo podpůrné k výše uvedeným metodám. Jejich výstupem jsou písemné nebo kreslené „produkty“. Žáci je mohou vytvářet buď v roli, kdy např. píšou dopisy za osobu, kterou představují, nebo mimo roli, kdy vytváří věci „okolo“ hry.

Myšlenkové mapy – graficky znázorňují volné asociace napadající studenty během přemýšlení nebo diskuze nad určitým tématem, otázkou nebo problémem, který je většinou umístěn uprostřed papíru. Nápady mohou být zachyceny písemně nebo obrazem.

4.3.5 Metody materiálově-věcné

Tyto metody jsou považovány také za doplňující či podpůrné. Jejich principem je práce s určitou hmotou, materiálem. Výstupem je však trojrozměrný produkt. Do této kategorie patří: práce s objekty – stavbami, práce s kostýmem, loutkou, maskou, papírem, prostorem, rekvizitou, atd.

4.4 Stavba hodiny

Jednou z částí DV je také plánování a příprava hodiny nebo celého projektu. Pokud je lektorka v tomto směru nezkušená, je vhodné si udělat písemné poznámky. V rámci plánování by si měla stanovit metody a techniky, se kterými bude pracovat, dále okruhy a témata, typy námětů, literární předlohy, vybavení a pomůcky. Následné plánování hodiny by mělo obsahovat (Machková, 2007):

- popis jednotlivých aktivit a cíle hodiny;
- časový odhad jednotlivých cvičení;
- příprava pomůcek a náhradních materiálů;
- rozmyšlení, které části půjdou z nedostatku času vypustit;
- formulace otázek, bočního vedení, reflexe;
- případně záznamy o studentech včetně jejich problémů nebo pokroků.

Rámcové schéma stavby hodiny při využití her a cvičení podle Machkové (2007) vypadá takto:

- rozehrátí, uvolnění, soustředění;
- technická cvičení, hry rozvíjející dovednosti, schopnosti;
- etudy – např. hra v roli vzhledem k tématu hodiny a získaných dovedností
- závěr – „zchlazení“, závěrečný rituál.

Toto schéma podrobněji popisuje ve své knize *Metodika dramatické výchovy*. Podle ní je vzhledem k „*současné nervozitě, uspěchanosti, náročnosti, ..., nejtěžším úkolem navodit správnou tvořivou atmosféru a uvolnit proud tvořivosti.*“ K tomu slouží úvodní cvičení (zpravidla nepřesahující pět minut), někdy se jim také říká „rozehrávací“ cvičení nebo „lámání ledů“. S využitím některých společných prvků tématu může lektor lehce vtáhnout studenty do děje a připravit tak prostor pro další práci. Mezi vhodná cvičení patří

ty, při kterých studenti mají zavřené oči a leží na zemi nebo naopak cvičení, při kterých se aktivně pohybují. Pokud se lektorovi podaří vyvolat žádoucí atmosféru, je vhodné dále zařadit „pomocná“ cvičení, při kterých nastává seznamování se s hrou, představování ostatních, volba skupin nebo přemísťování nábytku. Lektor by měl po celou dobu dbát na jednu tématickou linii prostupující všemi cvičeními, tzv. monotematicnost. Poté je prostor pro cvičení využívající např. pantomimu nebo prvky improvizace. Na závěr lekce se doporučuje se studenty provést rozhovor, při kterém verbalizují své zážitky a zkušenosti ze hry (nejedná se o zhodnocení nebo o závěr). Při tom je žádoucí dát najevo své pochopení a zbytečně se nedoptávat na detaily. (Machková, 2005, s. 33)

4.5 Dramatická výchova při výuce cizího jazyka

Maley a Duff (2005) uvádějí, že spousta dramatických aktivit je založena na technikách, které používají herci při zkoušení veřejného představení. Čerpají z přirozené schopnosti každého člověka napodobovat a vyjadřovat sebe samotného skrz gesta a výrazy obličeje. Využívají také představivosti a paměti studentů a jejich přirozené schopnosti oživit své zkušenosti z minulosti, které by jinak neobjevily. Každý student přichází do třídy z rozdílného prostředí a přináší si jiné zkušenosti, vzpomínky a asociace.

Mezi důležité body, které by měl mít lektor na mysli, můžeme jmenovat:

1. význam diskuze – dramatické aktivity podněcují studenty k práci ve dvojicích nebo skupině tak, aby dosáhli dohody, jak budou řídit svoji práci a prezentovat výstup.

2. využívání nabytých znalostí jazyka – musíme mít na mysli, že hlavní poslání dramatických technik je poskytnout studentům příležitost procvičit si, co se již naučili. To však nevylučuje další nové učení z podnětu učitele nebo spolužáků (třída jako skupina má mnohem větší jazykovou vybavenost než jedinec).

3. role učitele – učitel nemusí být nutně zkušený lektor DV, aby mohl využívat drama při své výuce, ačkoliv u některých cvičení, převážně hlasových, je to žádoucí. K tomu, aby dramatické aktivity fungovaly, musí být lektor bezpodmínečně přesvědčen, že fungovat budou. Třída totiž vnímá veškerou váhavost, nervozitu i nedostatek učitelova přesvědčení. Ten je tedy klíč k úspěchu. Takže pokud bude DV učit neochotně nebo neupřímně, je lepší, aby ji ze své výuky úplně vynechal.

Při výuce cizího jazyka ve smyslu poznávání a prožívání sebe a světa si studenti osvojují nové osobní i společenské hodnoty. Primárním cílem zde není získat nové znalosti, ale „*schopnost uvažování o svém a cizím, o rozdílnosti hodnot, dialog o smyslu*

tradic i o jejich prolínání, o možnostech domluvy s druhým, o překonání neporozumění nebo nepřátelství, o solidaritě, o kladení otázky smyslu bytí jako bytí spolu, jako vzájemnosti“. Každý učitel si musí být vědom toho, že on sám představuje svým jazykem společnost kolem sebe, díky které může žáky učit solidaritě, vzájemnosti a porozumění. K tomu může při výuce cizího jazyka využít např. dialog, komunikační hru nebo literaturu jako prostředek dorozumívání se skrz příběhy. (Ries, Zajíčková, 2004, s. 9)

Existuje mnoho důvodů proč zařazovat dramatické aktivity a techniky do vyučování cizího jazyka. Maley a Duff (2005) tyto důvody shrnuje do dvanácti bodů. Dramatické aktivity tedy:

- zvnitřňují jazykové schopnosti přirozeným způsobem. Pečlivé naslouchání je klíčovým prvkem. Spontánní verbální projev je nedílnou součástí většiny aktivit, mnoho z nich zahrnují čtení a psaní;
- zvnitřňují verbální a neverbální prvky komunikace, propojují mysl a tělo a udržují rovnováhu mezi fyzickými a intelektuálními aspekty učení;
- čerpají z poznávací i citové oblasti tím, že kladou důraz na pocitovou složku stejně jako na myšlení;
- díky souvislostem přináší třídě interakci mezi životními zkušenostmi s intenzivním zaměřením na význam;
- kladou důraz na „celo-osobnostní“ učení a vícesmyslové podněty;
- posilují sebevědomí, sebeúctu a sebedůvěru;
- rozvíjí a podporují motivaci skrz různorodost a vědomé očekávání;
- přenáší zodpovědnost za učení z učitele na žáky;
- podporují otevřený styl učení, ve kterém je prostor pro rozvoj tvořivosti a představivosti;
- mají pozitivní vliv na atmosféru a dynamiku ve třídě, což usnadňuje utváření pevnějších pout;
- poskytují příjemný zážitek;
- jsou „nízkonákladové“. Pro většinu z nich lektor nepotřebuje nic víc než „místnost plnou lidí“.

5 Centra v Plzni

V této kapitole se seznámíme s několika organizacemi v Plzni, které nabízejí cizincům možnost jazykového vzdělání. První tři jsou popsány o něco více, protože právě v nich jsem prováděla výzkum pro svoji diplomovou práci. Kompletní popis všech organizací podle Katalogu sociálních služeb nalezneme v příloze č. 1.

5.1 Poradna pro cizince a uprchlíky

Poskytovatelem služby je DCHP (www.dchp.cz). Cílovou skupinou jsou cizinci a uprchlíci, jejich rodinní příslušníci nebo občané ČR s vazbou na cizince, kteří se ocitli v tíživé situaci, kterou nedokáží sami vyřešit. Poradna je registrovanou sociální službou poskytující základní a odborné sociální poradenství ambulantní i terénní formou. PCU dále nabízí doplňkové služby, kterými jsou např. právní poradenství, nízkoprahové kurzy češtiny, další vzdělávací a multikulturní akce, materiální pomoc, počítačovou studovnu s bezplatným přístupem na internet, pomoc při hledání práce, zajištění překladatelských a duchovních služeb a další. Všechny služby s výjimkou kurzů češtiny jsou poskytovány bezplatně. (Katalog sociálních služeb, 2011)

Na internetových stránkách DCHP¹⁵ se můžeme dočíst o dalších aktivitách, které poradna provozuje. Během roku 2011 nabízeli pracovníci ve spolupráci se CPIC sociální a právní poradenství i v dalších městech Plzeňského kraje – Domažlicích, Klatovech a Tachově. V roce 2010 a 2011 probíhal v rámci grantového projektu Nadace Open Society Fund Praha terénní program s názvem „Zlepšení postavení pracovních migrantů“. Cílem bylo např. vytvořit propagační materiály v různých jazycích, zaměřit se více na terénní práci nebo intenzivnější poskytování právní pomoci. Dalším zajímavým projektem byl „Pozitivní obraz cizince v ČR“, v rámci kterého se uskutečnily aktivity jako „Multikulturní zahradní slavnost“, „Poznávací výlet za kulturní památkou“ nebo besedy se studenty ZŠ a SŠ.

---

¹⁵ <http://www.dchp.cz/poradna-pro-cizince-a-uprchliky-plz/aktivity/>

5.2 Odborné sociální poradenství pro cizince

Poskytovatelem registrované služby je OPU (www.opu.cz). Ta nabízí v rámci své působnosti odborné sociální poradenství týkající se vzdělávání, sociálního zabezpečení, zaměstnanosti, zdravotní péče a bydlení včetně právního poradenství. Hlavním cílem služby je pomoc cizincům k tomu, aby mohli vést nezávislý a samostatný život. Samozřejmostí je také podpora dobrých vztahů mezi nimi a většinovou společností. Cílovou skupinou jsou všichni imigranti, přičemž preferovanou skupinou jsou zejména „třetizemci“ a jejich rodinní příslušníci. Všechny služby jsou poskytovány bezplatně. OPU nabízí také terénní programy, což umožňuje pracovníkům přímou práci na ulici a veřejných místech nebo poskytnutí doprovodu při jednání s úřady. (Katalog sociálních služeb, 2011)

V období 1. 7. 2011 – 30. 6. 2013 probíhal v OPU projekt „Prevence sociálně patologických jevů u cizinců a pomoc při řešení problémových situací“. V rámci toho pobočka realizovala kurzy češtiny a měsíční výjezdy do celého kraje s cílem aktivně oslovovat cizince. Pracovníky organizace mohli cizinci také potkat každou středu na náměstí Republiky v Plzni, kde se předávali informace o možnostech využití bezplatného poradenství. Od března loňského roku běží projekt „Začátek ve svém“, který se zaměřuje na zahájení samostatně výdělečné činnosti u cizinek ze zemí mimo EU. OPU se také zasloužilo o vydání příručky o novele cizineckého zákona se všemi platnými změnami. Text byl přeložen do pěti světových jazyků – ruštiny, ukrajinštiny, vietnamštiny, rumunštiny a bulharštiny. Další informace o projektech jsou k nalezení na jejich webových stránkách¹⁶

5.3 Centrum na podporu integrace cizinců

Zřizovatelem CPIC (www.integracnicentra.cz) pro Plzeňský kraj je Správa uprchlických zařízení Ministerstva vnitra ČR. Od 1. února 2012 je CPIC registrovanou sociální službou, jejímž hlavním posláním je organizovat takové aktivity, které vedou ke snazší integraci cizinců na území Plzeňského kraje. Všechny služby jsou poskytovány zdarma. Cílovou skupinou jsou cizinci ze států mimo země EU, kterým byl v ČR udělen trvalý nebo dlouhodobý pobyt. Náplní služby je poradenská a informační činnost, právní

---

¹⁶ <http://www.opu.cz/cz/kontakt/opu-plzen/>

poradenství, tlumočnické služby, kurzy českého jazyka, kurzy sociokulturní orientace, kurzy počítačových dovedností, atd. (Katalog sociálních služeb, 2011)

Klienti mají v každé pobočce k dispozici tři počítače s internetovým připojením. Dále si mohou zapůjčit noviny a knihy v angličtině, francouzštině, ruštině, ukrajinštině nebo vietnamštině. Cizinci bez znalosti českého jazyka mohou využít služeb tlumočnicka, kterého CPIC zajišťuje v ruském, ukrajinském a vietnamském jazyce. Překladatel také může klienta doprovodit na úřad nebo k lékaři. Pobočka sama pořádá pravidelné setkání platformy nebo je jejich účastníkem. Tyto akce vytváří prostor pro společné hledání úskalí procesu začleňování s ostatními aktéry integrace, definování doporučení, ujasnění si svých rolí a navazování spolupráce. Pracovníci dále organizují různé osvětové, kulturní a společenské akce. V sekci aktuality na internetových stránkách nalezneme všechny aktivity, které se v centru uspořádaly, např. semináře na téma sloučení rodiny, vyplnění daňového přiznání, sepsání životopisu, kurz základy práce s PC, mezinárodní hry ve futsalu, vánoční a velikonoční akce nebo sérii kulturních večerů „Na východ od Karpat“.¹⁷

5.4 Další centra nabízející jazykové vzdělání

Podpora vzdělávání pro cizince

Poskytovatelem této služby je společnost TaT (www.tadyated.org). Cílovou skupinou jsou rodiny s nezaopatřenými dětmi ze sociálně vyloučených lokalit nebo ti, kterým sociální vyloučení hrozí, např. rodiny cizinců s dětmi. Ty jsou podporovány v jazykovém vzdělání tak, aby se mohly lépe integrovat do českého vzdělávacího systému. Klientům jsou nabízeny sociálně aktivizační služby, doučování, poradenství a zprostředkování mimoškolních aktivit. Všechny služby jsou zdarma poskytovány v přirozeném prostředí klientů, což zaručuje princip bezbariérovosti. (Katalog sociálních služeb, 2011)

Z internetu se můžeme dočíst o dalších programech, které TaT garantuje, např. program „Individuálního doučování“, které bezprostředně navazuje na „Podporu vzdělávání“. Při doučování hraje důležitou roli dobrovolník – student střední nebo vysoké školy, který pravidelně jednou týdně na 1 – 2 hodiny navštěvuje žáka u něj doma. Kromě probírání učiva může dobrovolník s dítětem navštívit i kino, muzeum nebo výstavu.¹⁸

¹⁷ <http://www.integracnicentra.cz/PlzenskyKraj/PIK.aspx>

¹⁸ http://www.tadyated.org/index.php?option=com_content&view=article&id=47&Itemid=101

Vzdělávání a podnikatelské poradenství

Poskytovatelem je Evropská kontaktní skupina (www.ekscr.cz). Služba je určena cizincům žijícím na území Plzně s cílem zapojit je do majoritní společnosti a prostřednictvím vzdělávání stabilizovat jejich pozici na trhu práce. Klienti mohou zdarma navštěvovat nízkoprahové kurzy českého jazyka nebo socio-pracovní semináře s důrazem na obsah a jazykové znalosti na dané téma. Dalším typem kurzů jsou uzavřené prohlubující semináře pro cizince se specifickými potřebami (zejména rodiče s dětmi)¹⁹.

---

¹⁹ <http://www.ekscr.cz/o-organizaci/kdo-jsme/>

Praktická část

6 Realizace výzkumu

V první kapitole praktické části jsem si stanovila cíle výzkumu a výzkumné otázky. Dále jsem popsala metodologii, kterou jsem použila při získávání informací. Součástí je i popis výběru vzorku, který se zúčastnil výzkumu, a záznam o průběhu sběru dat.

6.1 Cíle výzkumu a výzkumné otázky

Hlavními cíly této práce je zmapovat poskytování kurzů českého jazyka pro cizince neziskovými organizacemi v Plzni, roli sociálního pracovníka při jejich realizaci a způsoby využívání dramatických aktivit při výuce.

Aplikačním cílem je předložit koncept několika cvičení s využitím dramatických aktivit lektorům, kterým mohou být inspirací do výuky, a sociální pracovníkům, kteří se díky nim mohou aktivně zapojit do hodin českého jazyka. Při vytváření aktivit jsem vycházela převážně z úkolů, které zadávaly lektorky svým studentům během náslechnů (viz příloha č.5).

Můj výzkum může být přínosem pro sociální pracovníce, které dostanou návod, jak lze pracovat s klienty při kurzech českého jazyka. Právě tyto kurzy nabízí příhodný prostor pro navazování přátelštějších vztahů pro následnou spolupráci v rámci poradenství. Lektorům mohou posloužit navržená cvičení jako inspirace pro začlenění dramatických aktivit do výuky. Při psaní své diplomové práce jsem se často setkávala s tím, že mé okolí nemělo téměř žádné povědomí o existenci služeb pro cizince. Záměrem diplomové práce je tedy také poskytnout komplexní informace o této problematice laické veřejnosti.

Na základě vymezení cílů této práce jsem si stanovila hlavní výzkumné otázky:

„Jak probíhají kurzy českého jazyka pro cizince poskytované neziskovými organizacemi v Plzni?“

„Jaká je role sociálního pracovníka při poskytování kurzů českého jazyka pro cizince?“

„Jakým způsobem jsou využívány dramatické aktivity při výuce češtiny pro cizince?“

6.2 Použitá metodologie

Jako hlavní metodu pro svoji praktickou část jsem použila kvalitativní výzkum. Hendl (2005) označuje tento typ výzkumu za „pružný“ či „emergentní“, kvůli možnosti měnit během jeho tvorby jak výzkumné otázky, tak výzkumný plán. Podotýká, že neexistuje obecně platná definice či postup, jak tento výzkum provádět. Odkazuje však na významného metodologa Creswella (in Hendl, 2005, s. 50), který vymezuje kvalitativní výzkum jako *„proces hledání porozumění založený na různých metodologických tradicích zkoumání daného sociálního nebo lidského problému. Výzkumník vytváří komplexní, holistický obraz, analyzuje různé typy textů, informuje o názorech účastníků výzkumu a provádí zkoumání v přirozených podmínkách.“*

Strauss, Corbinová (1999) píše, že se jedná o výzkum, který se neprovádí pomocí statistických nebo jiných kvantifikačních metod. Kvalitativní metoda se používá, pokud chceme zkoumat např. příběhy lidí, jejich chování, vzájemné vztahy nebo chod organizace.

K zajištění validity jsem využila metodu triangulace²⁰, resp. techniku analýzy dokumentů, rozhovoru pomocí návodu a zúčastněného pozorování.

Analýza dokumentů

Analýza dokumentů je metoda, která lze uplatnit v kvalitativním i kvantitativním výzkumu. Dokumenty máme na mysli novinové články, knihy, záznamy projevů, deníky, plakáty, obrazy, atd. Ty mohou sloužit jako samostatný zdroj informací nebo jako doplňková metoda k pozorování a rozhovoru. (Hendl, 2005)

Metodou analýzy dokumentů jsem chtěla zkoumat obecné informace ohledně poskytovaných kurzů českého jazyka (výzkumná otázka č. 1). To mi bylo umožněno pouze v případě PCU. Touto metodou jsem tedy analyzovala jen sylaby jednotlivých kurzů. Tak jsem získala informace o tom, zda jsou daná témata vhodná k využití dramatických aktivit (výzkumná otázka č. 3).

Rozhovor pomocí návodu

Při plánování struktury kvalitativního rozhovoru je třeba brát v potaz jeho délku, obsah otázek, jejich formu a pořadí. Samozřejmostí je souhlas dotazovaného se záznamem a použitím jeho odpovědí v práci.

---

²⁰ Triangulace je základní metodologický nástroj, který kombinuje různé metody, výzkumníky nebo respondenty při zkoumání určitého jevu. (Hendl, 2005)

Tato metoda poskytuje tazateli možnost uzpůsobit interview dané situaci a okolnostem. Základem je jasně sestavený okruh témat, která se mají během rozhovoru probrat. Nezáleží však na jejich pořadí ani jasné formulaci otázek. Tazatel tak díky této struktuře může provést více rozhovorů a následně je snadněji porovnat. (Hendl, 2005)

Ke sběru dat jsem použila zvukový záznam, který jsem následně upravila pomocí jedné z technik transkripce zvanou shrnující protokol, který umožňuje vynechání zbytečných částí textu. Již při poslechu výzkumník záměrně shrnuje a zobecňuje získaná data a snaží se o jejich redukci a sjednocení na určitou úroveň. (Mayring in Hendl, 2005)

Rozhovory se sociálními pracovníci byly primárně zaměřeny na výzkumnou otázku č. 2. Z důvodu chybějících dokumentů jsem jejich prostřednictvím přistoupila i k zodpovězení první výzkumné otázky. Rozhovory s lektorkami byly směřovány ke získání odpovědí na výzkumnou otázku č. 3.

Zúčastněné pozorování

Pozorování se oproti rozhovoru, který se zabývá myšlenkami respondentů, zaměřuje na to, co se doopravdy děje. Tato metoda zahrnuje kromě vjemů zrakových také vjemy sluchové, čichové i pocitové. Pozorovatel má svoje jasné postavení, které se mění podle účelu výzkumu. Pro naše potřeby nejlépe vyhovuje pozice pozorovatel jako účastník, kdy se výzkumník příliš nezapojuje do dění ve skupině, ale pouze ji pozoruje. Všichni pozorovaní jsou si vědomi jeho identity. (Hendl, 2005)

Tento typ pozorování jsem využila při následech hodin českého jazyka, kdy byli všichni účastníci srozuměni s mojí přítomností ve výuce. Během lekcí jsem nepožadovala žádné obrazové ani zvukové nahrávky vzhledem k jejich nerušenému průběhu.

Zúčastněné pozorování mi pomohlo získat obecný pojem o fungování těchto kurzů v praxi, přesněji řečeno o průběhu jednotlivých lekcí, probíraných témat, osobnosti lektorky a aktivity účastníků. Tuto metodu jsem zvolila jako „doplňkovou“ k ověření si informací z rozhovorů.

Otevřené kódování

Jak píše Hendl (2005, s. 246): „*Kódováním se rozumí rozkrytí dat směrem k jejich interpretaci, konceptualizaci a nové integraci.*“ Otevřené kódování lze provádět po slovech, větách, odstavcích, celých textech nebo případech. Výzkumník v nich vyhledává podobná témata a těm přiděluje konkrétní označení.

Jelikož se během kódování můžeme dostat ke spoustě pojmům, je třeba je důkladně roztřídit do abstraktnějších kategorií. (Strauss, Corbinová, 1999)

Metodu otevřeného kódování jsem využila při vyhodnocování a interpretaci dat. Pro Přehled jednotlivých kategorií a pojmů nalezneme v příloze č. 6.

6.3 Výběr vzorku

Výzkumný vzorek skupiny cizinců a lektorek byl zčásti ovlivněn pracovníci organizací. Ony samy totiž vybraly lektorky, které se mnou byly ochotny spolupracovat. Tím mi byl zúžen výběr kurzů k absolvování náslechnů. I tak byl ale velice uspokojivý. Snadno jsem totiž mohla kombinovat návštěvy lekcí s různou jazykovou úrovní, počtem studentů i národností cizinců.

Výzkumu se zúčastnily tři cílové skupiny. Prvním vzorkem byly tři sociální pracovníce organizací, které poskytují jazykové kurzy (CPIC, PCU a OPU). Další skupinou byly tři lektorky kurzů češtiny, které s nimi spolupracují. Třetí skupinou, bez které by se výzkum nemohl uskutečnit, byl vzorek cizinců navštěvujících tyto lekce. Podle tabulky (viz příloha č. 3) bylo na kurzech celkem přítomno 45 studentů z toho 28 žen a 17 mužů. Musíme brát ale v potaz, že jedna žena a dva muži se kurzu zúčastnili dvakrát. Pro upřesnění, reálných osob bylo 42, z toho 27 žen a 15 mužů. Zapojení těchto výzkumných vzorků mi pomohlo získat informace ověřené z několika zdrojů. Díky tomu nedocházelo ke zkreslení výsledků.

Všechny osoby byly srozuměny s průběhem výzkumu, souhlasily s ním a nevadilo jim zveřejnění výsledků. Sociální pracovníce a lektorky schválily i uvedení jejich celého jména. Cizinci pro účely výzkumu poskytli informace o své národnosti.

6.4 Průběh sběru dat

Na začátku celé práce jsem si nejprve zmapovala podle *Katalogu sociálních služeb* všechny organizace pracující s cizinci na území města Plzně. Následně jsem vybrala ty, které nabízejí kurzy českého jazyka. Jak jsem již zmiňovala v úvodu, ve CPIC a PCU jsem vykonávala souvislou a průběžnou praxi během studia. Díky dlouhodobější spolupráci mi zde bylo umožněno provést výzkum své diplomové práce. Poprvé jsem tedy kontaktovala pouze OPU. I zde mi pracovníce vyšla vstříc. Tyto tři organizace jsem oslovila během

měsíce dubna. V ten samý měsíc jsem provedla základní monitoring výuky českého jazyka prostřednictvím rozhovoru pomocí návodu s jednotlivými pracovníci. V květnu jsem absolvovala první tři následky výuky českého jazyka v každé organizaci. Nejdříve jsem navštívila výuku ve CPIC pod vedením lektorky Mgr. Kateřiny Millerové. Druhý následek jsem uskutečnila v OPU s lektorkou Mgr. Klárou Kunešovou. Třetí hospitace proběhla v PCU s lektorkou Mgr. Veronikou Rožánkovou. Po hodinách jsem lektorkám položila několik otázek týkající se jejich osoby (viz příloha č. 2) a výuky. Začátkem června jsem navštívila další tři lekce (ve CPIC a v PCU kurzy u stejných lektorek ale pro studenty s jinou jazykovou úrovní). Pořadí všech následků s podrobnějšími informacemi je přehledně zaneseno do tabulky v příloze č. 3. Po každé hodině jsem měla možnost se lektorek doptat, případně si ověřit získané informace. Poté jsem veškerá data analyzovala, popsala a provedla závěrečné shrnutí. V příloze č. 5 jsou uvedeny stručné záznamy z každé hodiny. Ty mi následně posloužily jako inspirace pro sestavení návrhu několika cvičení s využitím dramatických aktivit a her pro zapojení sociálního pracovníka do výuky českého jazyka.

7 Analýza a interpretace dat

Následující kapitola se již přímo zabývá výzkumem v PCU, OPU a ve CPIC. Získané informace jsou rozděleny do třech podkapitol, které korespondují s výzkumnými otázkami. Data jsou popsána na základě analýzy dokumentů, rozhovoru se sociální pracovnící a lektorkou a zúčastněného pozorování. K tomu jsem využila otevřeného kódování. Samozřejmostí je i závěrečné shrnutí a zodpovězení výzkumných otázek.

7.1 Poradna pro cizince a uprchlíky

Kurzy v PCU jsem navštívila dne 29. května v čase 17:00 – 18:30 (pokročilí) a 5. června 2013 v čase 18:30 – 20:00 (začátečníci) na adrese Cukrovarská 16 v Plzni. Obě dvě lekce byly nízkoprahové. Při prvním náslechu bylo přítomno 9 lidí, z toho 8 žen a 1 muž. Při druhém 6 lidí, z toho 3 ženy a 3 muži. Studenti pocházeli z Ruska, Ukrajiny, Rumunska, Bulharska a Francie.

Kurzy českého jazyka

Dle analýzy dokumentů jsem zjistila, že PCU poskytuje kurzy českého jazyka jako svoji fakultativní službu. Sepsaná pravidla pro poskytování vzdělávacích služeb jsou archivována jako příloha č. 5 k vyhlášce o sociálních službách. PCU pořádá pouze nízkoprahové kurzy, kdy zájemci mohou přijít kdykoliv bez předchozího objednání a nepotřebují ani žádnou učebnici. Každou lekci se probírá jedno praktické téma. Důraz je při tom kladen na slovní zásobu a ne na gramatiku. Cílem je, aby se účastníci domluvili v situacích, kdy to nejvíce potřebují. Témata proto vycházejí z potřeb cizinců. Součástí kurzu je mluvení, psaní, čtení a porozumění. Výuka probíhá každou středu v Multikulturním centru PCU ve dvou úrovních náročnosti – pokročilí 17:00 – 18:30 a začátečníci 18:30 – 20:00. Výuka je vedena lektorkou češtiny pro cizince s dlouholetými zkušenostmi a praxí. Pokud má návštěvník zájem, je možné získat potvrzení o návštěvě jazykového kurzu (nejde o certifikát).

Z prezenční listiny jsem vyčetla, že od letošního roku patří mezi nejpočetnější skupiny cizinci ruské, bulharské, ukrajinské a rumunské národnosti. Dále jsou mezi účastníky Francouzi, Poláci, Američané, Izraelci a další.

Na každý kurz je předem připraven sylabus. Ucelené téma se pojí s procvičením gramatiky. Jednotlivé tématické okruhy jsou např. Představování, rody, podstatná jména; Pozdravy, základní sociální fráze, město; Orientace ve městě, slovesa; Záliby; slovesa;

Nakupování, množné číslo podstatných jmen; Bydlení, přídavná jména; Restaurace. způsobová slovesa.

Sociální pracovnice mi sdělila následující informace. Cílovou skupinou jsou imigranti ze zemí EU i mimo EU. Nedávno podalo PCU ojedinělou projektovou žádost na MPSV týkající se výuky češtiny na ubytovně Borská v Plzni. Během terénní práce pracovnice zjistili, že na ubytovně žijí bulharské rodiny s dětmi nejčastěji ve věku 6 až 15 let. Ty však nechodí do školy, protože neovládají jazyk. Zatímco jsou jejich rodiče v práci, děti se pohybují bez dozoru po ubytovně a jejím okolí. Kurzy budou probíhat přímo v místě, dvakrát týdně po 45 minutách. Hlavním cílem tohoto projektu je začlenit děti do vzdělávacího systému pomocí interaktivní výuky. Rozpočet projektu činí 50 tisíc Kč. Jeho začátek je naplánován na červenec 2013.

V PCU probíhají nízkoprahové kurzy během celého roku. Nezáleží při tom na počtu studentů. Cena jedné lekce je 10 Kč. Peníze se vybírají na materiální zajištění (papíry nebo fixy). Na začátku každé lekce se cizinci zapisují do prezenční listiny, ta ale slouží jen pro vykázání počtu klientů. Na konci je jim předložen dotazník spokojenosti, ten ale nemusí vyplnit. Zpětnou vazbu získávají pracovnice ústně od klientů, kteří chodí pravidelně.

Metodou pozorování jsem zjistila, že kurz probíhá přímo v sídle poradny v místnosti s dlouhým stolem a židlemi okolo. Lektorka používá „flipchart“, na který píše veškerou gramatiku a slovíčka. V místnosti je k dispozici také počítač s připojením na internet, projektor, knihovna a mapa ČR. Při jedné z hodin byla přítomna i dcera studentky. Ke konci hodiny byla holčička neklidná a narušovala výuku.

Role sociálního pracovníka

Na základě rozhovoru se sociální pracovnící jsem dále zjistila, že v rámci kurzů češtiny zastává spíše roli administrativního pracovníka - vede statistiku ohledně docházky, kopíruje materiály a „hlídá“. Informace o kurzech předává klientům při konzultacích. Cíleně do terénu s letáčky nechodí. Během kurzu pracovník přítomný není, ale je dostupný po celou dobu ve své kanceláři. Ve středu jsou konzultační hodiny prodlouženy, takže si klienti mohou své záležitosti bez problému vyřídit. S lektorkou komunikuje především osobně v čase mezi dvěma kurzy, tak všechny věci řeší většinou na místě. Využívají také e-mailovou korespondenci nebo se setkávají na kulturních akcích pořádaných poradnou. S ostatními organizacemi nijak zvlášť nespolupracují. Občas předávají informace o sociokulturních kurzech pořádaných CPIC nebo Evropskou kontaktní službou. Ostatní

organizace na PCU odkazují své klienty, protože mohou zajistit humanitární pomoc (oblečení a potraviny). Jinak probíhá komunikace především na platformě pro cizince.

Během pozorování jsem viděla, že pracovnice opravdu jen kopírovala materiály pro cizince, jinak zůstávala ve své kanceláři a s cizinci komunikovala jen okrajově. S lektorkou si z časového důvodu v rychlosti sdělily jen nejnnutnější informace.

Využití dramatických aktivit

Na základě rozhovoru s lektorkou vyplynulo, že účastníkům nízkoprahového kurzu nejsou poskytovány učebnice. Všechny výukové materiály jsou jim však plně zajištěny. Učebnice sice lektorka používá, ale ve většině případů si vytváří tzv. HO (handouty) - pracovní listy, ve kterých si cvičení sama vymýšlí sama a nebo použije nějaké z učebnice. Dosud ale ještě neexistuje učebnice, která by jí kompletně vyhovovala. Podle jejích slov je ve všech jen minimum cvičení pro zafixování gramatiky. Z pomůcek využívá různá pexesa, dětské obrázkové slovníky a další obrázkové materiály.

Každou hodinu se probírají ucelená témata (např. bydlení, práce, nemocnice, atd.), která na sebe nijak nenavazují. To je z důvodu, že lektorka nikdy dopředu neví, kdo na lekci dorazí. Převážně vybírá to, co se hodí skupině, která kurz pravidelněji navštěvuje. Témata si účastníci přinášejí jen do sociokulturních kurzů, do gramatických kurzů nikoli.

Zkušenosti s výukou DV nemá. I když sama říká, že *„výuka češtiny pro cizince je jedno velké divadlo, kdy lektor musí předvádět určité věci, gramatické jevy, slovíčka, aby to cizince bavilo.“*

S dramatickým projektem má zkušenosti jen ze sociokulturních kurzů, kdy je jednomu tématu věnováno např. čas 3 x 45 minut.

Při pozorování jsem měla možnost vidět, že lektorka používá pouze kopie se cvičeními. První hodinu téma nebylo ucelené, druhou hodinu se probíral sport. Lektorka oslovuje studenty jménem, jen ve dvou případech jméno nevěděla, protože zde byli poprvé. Lektorka mluví nahlas, srozumitelně a v krátkých větách. Lze vidět, že s výukou cizinců má mnohaleté zkušenosti. Při hodinách se studenti dobře bavili. S lektorkou se již delší dobu znají, stává se tak, že společně narazí na vtipné situace, které již spolu zažili.

Kontaktní osoby

Mgr. Helena Duchková pracuje v PCU jako vedoucí pracovnice. Vystudovala Zdravotně sociální fakultu na Jihočeské univerzitě. V organizaci působí šestým rokem.

Lektorkou v PCU je Mgr. Veronika Rožánková. Pracuje jako OSVČ lektorka ČJ pro cizince. Prošla mnoha školeními zaměřené na vzdělávání cizinců, např. speciální vzdělání na výuku češtiny pro cizince, absolvování školení „Výstupní zkouška v kurzech češtiny pro cizince“, rekvalifikační kurz Lektor pro pracovní činnost (se zaměřením na výuku českého jazyka pro cizince), školení „Metodika výuky češtiny pro cizince“. Cizince vyučuje již 8 let. V DCHP pracuje na živnostenský list poté, co ji sami kontaktovali.

7.2 Odborné sociální poradenství

Kurz češtiny v OPU jsem navštívila 23. května a 5. června 2013 v čase 19:00 – 20:30 na adrese Lochotínská 13, což je kousek od sídla poradny. Tato lekce je primárně určena pro studenty s mírnou až pokročilou znalostí češtiny. Chodí sem ale i jeden začátečník. Kurz se zaměřuje na všeobecné znalosti. Momentálně je zde zapsáno 5 studentů - mužů z Turecka, Indie a Uzbekistánu. První hodinu byli přítomni 3, druhou hodinu přišli pouze 2.

Kurzy českého jazyka

Z analýzy sylabu vyplynulo, že v každé lekci se probírá jedno ucelené téma. Témata jsou volena podle zaměření kurzu. V tomto případě byla následující: Seznamování, zájmena, sloveso být; Nakupování, sloveso mít, vazby se 4. pádem; Cestování, budoucí a minulý čas; Volný čas, slovosled; Oblečení, trpný rod; U lékaře, 2. pád substantiv a adjektiv; Úřady ve městě, číslovky. V současné běží v OPU 5 různých kurzů.

Díky rozhovoru se sociální pracovníci jsem zjistila, že kurzy češtiny probíhají již druhým rokem v rámci projektu „Prevence sociálně patologických jevů“. Konec projektu je naplánován na červen 2013. Hodiny probíhají dvakrát týdně hodinu a půl. Pokud se na češtinu přihlásí jednotlivec, zařadí ho pracovnice do skupiny podle jeho úrovně znalostí.

Cílovou skupinou jsou cizinci mimo zemí EU, přičemž největší zastoupení zde mají Ukrajinci a Vietnamci. Také se zde můžeme setkat se zástupci z Thajska, Turecka, Indie nebo Uzbekistánu. Služba je schopna zajistit také kurzy pro děti.

OPU otevírá kurzy dle zájmu klientů. Cizinci si tak mohou vytvořit skupinku o minimálně třech lidech a kurz je jim potom „ušit na míru“ dle zaměření i místa konání. Všechny služby jsou bezplatné. Podmínkou k získání certifikátu o absolvování kurzu je vyplnění vstupního, průběžného a závěrečného testu a minimálně 70% docházka, kterou si lektorka vede. Na závěr studenti vypisují dotazníky spokojenosti, nicméně zpětnou vazbu lektorka vidí již během hodin. Podle toho se snaží výuku vést, např. zlehčuje cvičení, když je moc těžké.

Díky pozorování jsem zjistila, že výuka probíhá v učebnách Anglického centra mimo sídlo OPU. Vyučuje se v malé místnosti pro maximálně pět studentů s učitelem, kde všichni sedí okolo jednoho stolu. Z vybavení, se kterým by se dalo eventuálně pracovat, je zde pouze bílá tabule a mapy anglicky mluvících zemí na stěnách. Na každé lekci je přítomna i přítelkyně studenta z Indie, který je začátečník. Vše se mu snaží překládat do angličtiny. To sice lektorce pomáhá, protože se může věnovat ostatním, někdy to ovšem výuku spíše narušuje. Při druhé hodině přišel s jedním studentem i jeho kamarád z Turecka, který není do kurzu zapsaný. Byl zde jako doprovod a případný tlumočník.

Role sociální pracovnice

Z rozhovoru se pracovníci dále vyplynulo, že kurzy obstarává pouze z hlediska administrativy. Podává informace, přijímá přihlášky a následně kurzy podle zájmu otevírá. Zajišťuje také učebnice pro studenty. Během terénní práce zprostředkovává zájemcům informace o možnostech navštěvování kurzu. S lektorkou komunikuje buď osobně, nebo telefonicky, protože kurzy probíhají mimo sídlo organizace. Občas se zastaví před začátkem hodiny, aby s klienty mluvila osobně, výjimečně zůstane i na celou hodinu. Do výuky se ale nezapojuje. *„Když se jdu podívat na kurz, tak chci taky vědět, jestli klienti něco nepotřebují nebo proč nechodí ten a ten, když se znají.“* Komunikace s ostatními poradnami probíhá spíše výjimečně. Na CPIC odkazují, pokud pořádá zajímavé sociokulturní kurzy, na PCU pokud mají klienty z EU nebo ty, co potřebují humanitární pomoc.

Z pozorování vyplynulo, že na první lekci opravdu pracovnice přišla s novými učebnicemi „Česky krok za krokem“. Jelikož studenti dlouhou dobu nešli, probíraly s lektorkou jejich docházku a problémy. Cíleně počkala, až studenti dorazí a poté odešla.

Využití dramatických aktivit

Na základě rozhovoru s lektorkou bylo zjištěno následující. Výukové materiály ráda kombinuje. Pracuje jak podle učebnice, kterou studenti dostávají zdarma, tak podle samostatných cvičení, které si sama vyhledává a kopíruje. Při výuce thajských studentek, které neuměly ani slovo česky, používala slabikář. Jinak pracuje např. pexesem, další speciální pomůcky nemá.

Před začátkem každého kurzu si lektorka stanoví sylabus, podle kterého se řídí. Zaměření témat je v podstatě v jejích kompetencích. Každý týden se probírá ucelené téma např. časové údaje, počty, čísla, seznámení, pozdravy, v restauraci, v hotelu, na poště, v bance, moje město, státní svátky a tradice, životopis, pohovor, atd. K tomu se přidá odpovídající gramatika a fonetika. Návrhy na probíraná témata přinášejí pouze studenti podle toho, v jaké oblasti pracují.

S využitím dramatických aktivit má lektorka zkušenosti především ze školství. Aplikuje je při práci s mladšími dětmi, které se ještě tolik nestydí. Při hodině občanské výchovy si zahráli na svatbu v souvislosti s probíranou látkou „vztah k instituci manželství“. Nicméně jí bylo doporučeno, že by se měla více věnovat klasické výuce. V kurzu hry používá, když je větší počet studentů. Hrají např. scénky „v restauraci“, „na nákupu“ nebo „u doktora“, kdy si studenti nejdříve přečtou dialog a pak si ho zahrají v různých variantách. Na začátku hodiny využívá rozehřívačku nebo brainstorming se slovy. Děti ve škole to podle jejích slov baví více než dospělí. *„Těm to přijde k ničemu, posadí se, chtějí jít dál a spíše porozumět gramatických jevům. Reagují na to, jestli do toho chtějí jít nebo ne.“* I když je při uplatňování dramatických aktivit v hodinách těžší udělat výstup, bezpochyby panuje lepší atmosféra. Problém občas vyvstává v tom, že i dospělí během zápalu do hry dokážou jeden druhého pomlouvat.

S projektem na celou hodinu lektorka zkušenost nemá. Podle ní jeho zařazení není vhodné. Je nutné totiž různá cvičení prokládat gramatikou.

Z pozorování vyplynulo, že lektorka během dvou lekcí nepoužila učebnici, kterou studenti dostali k dispozici. Používala jen předem nakopírované papíry. Výuku doplňovala pomůckami - hodiny, hrací karty a pexeso na zopakování číslovek. Na téma pošta, kterou si studenti přáli, měla připravené obálky, známku a podací lístek. Nikdo však nepřišel.

Na začátku druhé lekce se lektorka snažila vysvětlit hru, při které se studenti řadí podle různých kritérií. Její zadání bylo však velmi složité, takže ho studenti nepochopili. Dále v hodině využila brainstorming se slovy začínající na určité písmeno a hry v roli, kdy si studenti zkusili dialog mezi lékárníkem a zákazníkem.

Na lektorce lze vidět, že ji práce s cizinci baví. Podle jejích slov mnohem více než ve školství, kde jsou jasně stanoveny pravidla. Svým studentům říká jménem, což přispívá k přátelštější atmosféře. Tímto přístupem dokáže, aby byli studenti v hodině aktivní. Vyhýbá se tak tomu, aby se navzájem překřikovali nebo nereagovali vůbec. Bohužel občas rychle mluví, používá dlouhé věty a těžká slovíčka, kterým cizinci nerozumí.

Kontaktní osoby

Sociální pracovnící a hlavní koordinátorkou kurzu češtiny je Mgr. Eva Prokešová, která vystudovala FPE ZČU, obor Sociální politika a sociální práce.

Kurz českého jazyka v OPU vyučuje Mgr. Klára Kunešová. Vystudovala magisterský obor Učitelství pro SŠ se zaměřením na češtinu, němčinu a psychologii. Tyto obory také učí na střední škole, kde působí čtvrtým rokem. Kurzy pro cizince se zabývá dva roky. V OPU pracuje na dohodu o provedení práce. Práci získala přes inzerát.

7.3 Centrum na podporu integrace cizinců

Kurzy českého jazyka jsem navštívila 19. května 2013 v čase 18:15 – 19:45 (pokročilí) a 2. června v čase 16:30 – 18:00 (začátečníci) na adrese Americká 3 v Plzni. Obě dvě lekce byly určeny pro cizince vietnamské národnosti a zaměřeny na uplatnění na pracovním trhu. Pro začátečníky byl k dispozici vietnamský tlumočnick. Při prvním náslechu bylo přítomno 10 lidí, z toho 8 žen a 2 muži. U druhého 15 lidí, z toho 9 žen a 6 mužů.

Kurzy českého jazyka

Z analýzy vyplynulo, že na každou lekci je připraveno jedno ucelené téma zvolené dle zaměření a úrovně náročnosti kurzu. V hodinách českého jazyka týkající se uplatnění na trhu práce se zabývají např. těmito tématy: Pozdravy, oslovení, výslovnost, abeceda; Představování, osobní zájmeno, sloveso být; Moje rodina, přivlastňovací zájmena; Můj den, přítomný čas; Životopis, pravopis; Pohovor, příslovečná určení místa a času; Telefonování, dny a měsíce, čísla; Ve městě, barvy.

Z rozhovoru s pracovnící jsem zjistila, že hodiny českého jazyka probíhají v různých městech v Plzeňském kraji (Domažlice, Klatovy, Tachov nebo Železná Ruda). CPIC nabízí standardní kurzy, mezi které patří kurzy nízkoprahové (momentálně

neprobíhají) a intenzivní s navazujícími hodinami, a kurzy specializované - obchodní komunikace, uplatnění na pracovním trhu, český jazyk pro děti a pro středoškoláky s přípravou na maturitu a kurzy pro matky s dětmi, pro které je připraven dětský koutek s hlídáním. Nedělní odpolední výuka (celkem tři po sobě jdoucí kurzy) je v Plzni vyhrazena pouze Vietnamcům. Při prvních dvou lekcích je jim k dispozici tlumočnick.

Cílovou skupinou jsou pouze klienti ze zemí mimo EU. Mezi nejčastější návštěvníky kurzu patří přistěhovalci právě z Vietnamu. Další studenti jsou např. z Ukrajiny, Kazachstánu, Japonska nebo Thajska. Během léta 2013 bude centrum pořádat také kurzy češtiny pro děti.

CPIC standardně otevírá kurzy s různým zaměřením během celého roku. Dokáže však také reagovat na individuální potřeby cizinců. Pokud si klienti utvoří svoji skupinku, zařídí centrum kurz na míru podle jejich přání. Výuka češtiny je bezplatná, stejně tak jako učebnice, kterou v intenzivním kurzu dostávají zdarma. Závěrečný test není podmínka, nicméně ho studenti většinou absolvují, aby si ověřili, co umí a k čemu by se měl lektor znovu vrátit. Na konci kurzu je jim udělen certifikát, pokud splní určité procento docházky, kterou si lektorka vede. Zpětnou vazbu získává CPIC během hodin a vyplněním dotazníku. „*Oni ale většinou napíšíou, že to bylo dobré a nic měnit nechtějí*“.

Z pozorování vyplynulo, že se kurz pořádá v místnosti přímo v sídle poradny. Studenti nemají stoly, sedí pouze na židlích, které jsou rozmístěny v řadách. Svoje poznámky si píšou na pevných deskách. Lektorka má k dispozici dvě bílé tabule, jednu na stěně a druhou přenosnou, a dále plakáty s gramatikou visící na stěnách, které často využívá. Při jedné lekci byla přítomna i dcera studentky. Téměř po celou dobu si ale hrála v hracím koutku, který je propojen s učebnou, takže nerušila ostatní. Za přínosné také považují přítomnost tlumočnicka, který lektorce pomohl např. s vysvětlováním složité gramatiky, významu slov nebo s administrativou.

Role sociálního pracovníka

Náplň práce sociálního pracovníka je převážně informačního a administrativního charakteru. V rámci kurzů českého jazyka pracuje hlavně v terénu, kdy obchází různé destinace a informuje cizince o možnostech vzdělávání. Stejně informace pak podává klientům během konzultací v centru. Během klasické hodiny pracovník přítomný není, narozdíl od jednorázových vzdělávacích seminářů. Pouze na úplných začátcích kurzů vyřizuje potřebnou agendu a snaží se eliminovat některé problémy. S lektorkou komunikuje většinou osobně, pokud je během výuky v kanceláři, nebo po telefonu. Její

dostupnost během kurzu také záleží na čase a dni výuky. Pracovnice spolupracuje s pracovníky PCU pouze v případě pořádání sociokulturních kurzů.

Při pozorování jsem se s ní ani jednou nesetkala. V neděli tak klienti nemají šanci si vyřídit své záležitosti. Musí tedy do poradny zajít osobně během konzultačních hodin, což jim zabere čas navíc.

Využití dramatických aktivit

Z rozhovoru s lektorkou vyplynulo, že učí podle učebnice „New Czech Step by step“. Konkrétně při výuce Vietnamců nerada používá pouze jednu knížku. Z různých zdrojů si vytváří vlastní materiály podle toho, co se jí hodí k probírané látce. Úplně začátečníky učí podle vietnamských materiálů vypracovaných klubem „Hanoi“ přeložené do vietnamštiny a podle učebnice Czech Express, kterou má doma. *„Často se mi stává se, že studenti některé knížky znají a cvičení mají vypracované, jak navštěvují kurzy stále dokola.“*

Na začátku kurzu se vždy připraví sylabus podle zaměření kurzu. V každé hodině se probírá ucelené téma. Nejprve se klade důraz na to, aby studenti uměli říci něco o vlastní osobě - jak se jmenují, kde bydlí, odkud pocházejí, kde pracují, atd. K danému tematickému celku se poté probírá gramatika, např. k tématu rodina jsou přivlastňovací zájmena, můj den je spojen s přítomným, minulým a budoucím časem, atd.

„Témata přináší na dotaz sami studenti, většinou pokročilí. Chtějí probírat klasiku, zejména úřad, aby si uměli vyřídit dokumentaci. Orientují ve své problematice...když dělají v obchodě nebo ve fabrice, tak chtějí umět vše okolo toho.“ Sociální pracovník se v tomto ohledu neangažuje.

Lektorka má zkušenosti s využíváním dramatických aktivit ze školy, takže se je snaží uplatňovat i při výuce cizinců. Podle jejích slov není vhodné s nimi pracovat v začátcích. *„Spíš si na sebe musí nejdříve zvyknout, být parta a potom si hrají.“* Např. u Vietnamců trvá, než si zvyknou na nové prostředí a nové lidi. Nejdříve se stydí, ale pokud chodí ti samí studenti, tak zhruba po třech měsících se osmělí a začnou si i mezi sebou povídat. Pak je ale problém, že do toho vkládají svoji řeč. *„Většinou tedy s nimi hraju já, aby nemluvili vietnamsky. Už jsem měla ve výuce i své kamarády.“* DV se lépe včleňuje do intenzivních kurzů než do nízkoprahových, protože se lidé více znají. Mezi používané techniky patří zejména hra v roli - v obchodě, na nádraží, v restauraci, u lékaře. Např. pantomimu Vietnamci předvádět nechtějí, ale lektorka ji používá velice často. Na začátku

hodiny dělají rozechříváčku, aby si zopakovali minulou látku. Snaží se navodit reálnou situaci. Ona ale musí být vždy ten prostředník, se kterým se baví.

Zkušenost s projektem má v trochu jiném slova smyslu. Když přijedou cizinci na letní školu, pořádají pro ně jednodenní nebo dvoudenní tzv. „Městské rallye“. To spočívá v tom, že lektoři předem upozorní pracovníky v různých obchodech nebo na nádraží. Potom je pošlou do terénu, kde musí splnit různé úkoly. *„I když jsou zprvu vyděšení, tak pak mají radost, že to zvládli.“*

Při pozorování jsem měla možnost vidět, že lektorka ke své výuce využívala pastelky k procvičení barev a předměty ze své tašky. V prvním kurzu musela učitelka studenty několikrát vyzývat, aby zodpověděli otázku, k tabuli nechtěli chodit vůbec. Ani při jedné lekci je neoslovovala jménem, přesto při druhém kurzu byli studenti aktivnější, což je tedy pravděpodobně způsobeno přítomností tlumočnicka. Během hodin lektorka nepoužila téměř žádnou dramatickou aktivitu, kromě krátkého cvičení, kdy si se studenty podávala ruku. Ona sama často pantomimicky předváděla různá slovesa nebo předměty. Jinak mluvila srozumitelně, pomalu a v krátkých větách. Občas však používala tzv. „slovní zmetky“, které studenty mátlly.

Kontaktní osoby

Pracovnicí CPIC je Mgr. Gabriela Berglová, která vystudovala FF ZČU, obor Sociální a kulturní antropologie. V organizaci pracuje třetím rokem.

Lektorka kurzů je jmenuje Mgr. Kateřina Millerová. Vystudovala FPE ZČU v Plzni, obor Učitelství pro střední školy, aprobace český jazyk – německý jazyk. K tomu absolvovala certifikátové studium Čeština jako cizí jazyk. Jejím zaměstnáním je učitelka na střední škole, kde vyučuje češtinu a němčinu. Přes léto učí cizince v letní škole. Ve CPIC pracuje na živnostenský list a má na starosti tři nedělní kurzy pro Vietnamce. Své profesi se věnuje již sedm let, z toho pět let se zaměřuje na cizince. Ve CPIC působí třetím rokem.

7.4 Shrnutí

Kurzy českého jazyka

Informace o poskytování kurzů českého jazyka pro cizince má ve svých dokumentech k prostudování pouze PCU, a to jako přílohu k vyhlášce o sociálních službách. CPIC ani OPU žádné koncepty ke kurzům sepsány nemají. PCU poskytuje pouze nízkoprahové kurzy pro začátečníky. V OPU probíhají kurzy různých úrovní dle znalosti studentů. Ve CPIC organizují kurzy jak nízkoprahové (momentálně nejsou otevřeny) a intenzivní kurzy s návazností hodin, tak kurzy specializované s různou úrovní a zaměřením – obchodní komunikace, uplatnění na pracovním trhu, kurzy pro matky s dětmi, atd. V PCU má kurz hodinovou dotaci 1,5 h/týden. V OPU jsou kurzy také jednou týdně po 90 minutách, díky zájmu studentů kurzy navyšují dvakrát týdně. Ve CPIC jsou kurzy převážně jednou týdně hodinu a půl. Na nízkoprahové kurzy docházejí studenti přímo do PCU, resp. do Multikulturního centra. V OPU se kurzy pořádají v učebnách mimo pobočku jak v Plzni, tak v jiných městech v kraji (Osek, Folmava). Kurzy CPIC jsou v Plzni v prostorách organizace, dále jsou pravidelně v Domažlicích, Klatovech, Tachově a Železném Rudě.

Klienti PCU jsou převážně bulharské, ukrajinské a rumunské národnosti. Dále se zde můžeme potkat s Francouzy, Poláky, Američany, Izraelci, atd. Do OPU chodí hlavně Ukrajinci a Vietnamci, také cizinci z Thajska, Turecka, Indie nebo Uzbekistánu. Mezi nejpočetnější imigranti ve CPIC patří Vietnamci, dále Ukrajinci, Kazaši, Japonci nebo Thajci. Obecně tedy můžeme říci, že OPU a CPIC se zaměřují jen na „třetizemce“, tedy cizince mimo EU, PCU poskytuje služby oběma skupinám – cizincům ze zemí EU i mimo země EU. Všechny poradny nějakým způsobem organizují nebo to mají v plánu kurzy pro děti. PCU chystá velký projekt pro děti bulharských rodin na ubytovně v Plzni, CPIC plánuje letní kurzy češtiny pro děti, OPU může kurz pro děti zajistit také.

Kurz v PCU se zahajuje vždy na začátku školního roku. Probíhá pravidelně každou středu. CPIC otevírá kurzy v průběhu roku nebo dle zájmu klientů a OPU jen dle zájmu (min. tři osoby). V OPU a CPIC jsou kurzy bezplatné. V PCU mají studenti peněžitou spoluúčasť 10 Kč/lekce. Ve všech organizacích se vede docházka. V PCU slouží pouze pro jejich vlastní statistiky, v OPU a CPIC k udělení certifikátu na konci kurzu. V PCU studenti mohou dostat pouze potvrzení o absolvování kurzu (nejedná se o certifikát). V PCU se nepíše žádný test, v OPU se píše vstupní, průběžný a závěrečný test a ve CPIC pouze závěrečný. Ten ale slouží spíše pro studenty k ověření si svých znalostí. Ve všech

organizacích mají dotazníky spokojenosti. Zpětnou vazbu ale dostávají lektorky již během výuky. Prostředí, ve kterém se cizinci učí, je velice rozdílné. Z vybavení za zmínku stojí pouze projektor a počítač v Multikulturním centru PCU a plakáty s gramatikou a dětský koutek ve CPIC. Ve všech třech organizacích jsem se setkala s přítomností dalších osob. V PCU a CPIC to byly dcery studentek, v OPU přítelkyně studenta a kamarád dalšího studenta.

Role sociálního pracovníka

Náplň práce sociálního pracovníka ve vztahu ke kurzům českého jazyka je ve všech organizacích velmi podobná. Obecně je jeho činností převážně materiální, administrativní a informační zajištění kurzu. Tzn., že kopíruje materiály a nakupuje učebnice pro studenty, vede si docházku, podává informace o otevřených kurzech, zjišťuje zájem klientů a přijímá přihlášky. Na konci kurzů vypisuje certifikáty a hodnotí dotazníky spokojenosti. Všechny organizace také předávají informace v terénu. Pouze CPIC ale chodí do terénu cíleně s letáčky o otevřených kurzech, např. konkrétní kurzy pouze pro Vietnamce. Sociální pracovníci jsou přítomní na kurzu většinou při zahajování, kdy vyřizují administrativu. Pouze v OPU pracovníci čas od času absolvují výuku se studenty, aktivně se však nezapojují. Co se týče dostupnosti při kurzu v PCU mají speciálně prodloužené konzultační hodiny, takže ji mohou cizinci kdykoliv zastihnout v její kanceláři. V OPU výuka probíhá mimo prostory pobočky, takže studenti nemají možnost s ní probrat svůj problém, pokud se ona sama nezastaví. Ve CPIC její dostupnost záleží na termínu kurzu. Např. v neděli je pro cizince k dispozici pouze tlumočnick, který však v mnohých případech dokáže pracovníci zastoupit. Spolupráce mezi organizacemi je spíše výjimečná. Na PCU se odkazují díky možnosti humanitární pomoci, na CPIC kvůli pořádaným sociokulturním kurzům. Společně se setkávají na platformě pro cizince. S aktivním zapojením pracovníků do výuky jsem se nesešla ani v jedné organizaci.

Využití dramatických aktivit

Co se týče výukových materiálů, v OPU i ve CPIC dostávají studenti učebnice zdarma. Ve CPIC momentálně pracují s učebnicí „New Czech step by step“, v OPU se studenti učí podle druhého dílu „Česky krok za krokem 2“. Většinou si ale lektorky vytváří své vlastní pracovní listy s cvičeními, které se jim hodí do výuky. Mezi další pomůcky, které používají patří např. pexeso, dětský obrázkový slovník, slabikář, hrací karty, maketu hodin, barevné pastelky a další. Obsah kurzu je stanoven již před jeho začátkem. Všechny

lektorky povinně vytváří syllabus vymezující témata jednotlivých hodin na základě jejich zaměření. V podstatě je na nich jaká témata zvolí. Celky se dotýkají oblastí, se kterými se cizinci často setkávají v každodenním životě, např. bydlení, práce, v restauraci, u lékaře, na poště, moje město, atd. Lektorky dávají prostor studentům, aby sami navrhli, co chtějí probírat. S DV mají dvě lektorky zkušenost ze školství, kde pracují jako učitelky. Dramatické aktivity se tedy snaží uplatňovat i při hodinách češtiny pro cizince. Díky hrám jsou podle jejich slov studenti aktivnější a ve třídě dochází ke stmelování kolektivu a lepší atmosféře. Na druhou stranu např. u Vietnamců je nutné, aby si na sebe nejdříve zvykli a až po několika hodinách jsou schopni nějaké aktivity v tomto smyslu. Na začátku hodiny využívají např. „rozehříváčku“, brainstorming, dále hru v roli nebo pantomimu, kterou předvádí většinou učitelky. Při tom záleží hodně na složení skupiny a na jazykové úrovni. S projektem na celou hodinu lektorky zkušenost nemají.

Lektorky v OPU a CPIC mají vysokoškolské vzdělání, kdy obě vystudovaly učitelství pro SŠ český jazyk – německý jazyk. Obě dvě mají také hlavní úvazek ve školství. Pro lektorku v PCU je výuka češtiny pro cizince jejím hlavním zaměstnáním, proto má za sebou jako jediná takové množství dalšího vzdělávání. V PCU a CPIC pracují na živnostenský list, v OPU na dohodu o provedení práce. Místo lektorky získaly různým způsobem – samy je nakontaktovaly sociální pracovnice, přes inzerát nebo přes známé. Všechny lektorky jsou velice otevřené a dokáží studenty zaujmout svou osobností. Je vidět, že je práce s cizinci baví. Jak ony samy říkají, mají zde mnohem větší volnost než ve škole. V PCU a OPU mají se studenty velice přátelský vztah a oslovují je přímo jménem. Lektorka v PCU mluví pomalu, používá krátké věty a jednoduchá slova. Naopak v OPU se občas stávalo, že studenti nerozuměli jejímu verbálnímu projevu, protože mluvila rychle a používala „slovní zmetky“. Lektorka ve CPIC využívala často pantomimu k názornému předvedení slovíček.

7.5 Odpovědi na výzkumné otázky

„Jak probíhají kurzy českého jazyka pro cizince poskytované neziskovými organizacemi v Plzni?“

Obecně lze říct, že v Plzni je na základě získaných informací organizováno velké množství bezplatných (v PCU 1 lekce/10 Kč) kurzů češtiny. Cizinci si mohou vybrat ty lekce, které jim nejvíce vyhovují z hlediska času, intenzity, úrovně i zaměření. Do kurzů mohou docházet každý týden nebo jen když mají čas. Hodiny českého jim mohou být také „ušity na míru“, pokud se např. domluví s ostatními krajany.

„Jaká je role sociálního pracovníka při poskytování kurzů českého jazyka pro cizince?“

Role sociálního pracovníka při poskytování kurzů spíše „administrativního“ charakteru. Pracovník vystupuje jako garant kurzu, aktivně se do výuky nezapojuje. Mezi jeho pracovní činnosti patří poskytování informací o kurzech, nábor nových klientů, otevírání kurzů, vedení docházky, materiální zajištění při jejich průběhu, vydávání certifikátů při ukončení, atd.

„Jakým způsobem jsou využívány dramatické aktivity při výuce češtiny pro cizince?“

Dle získaných informací z rozhovorů a pozorování využívají lektorky z dramatických aktivit převážně hru v roli, kterou zasazují do různých situací – v obchodě, v restauraci, u lékaře. Občas zařadí do výuky lehkou rozehříváčku nebo brainstorming. Tato cvičení nemají ale žádnou strukturu ani koncept. S dramatickým projektem na celou hodinu se lektorky nikdy nesetkaly.

8 Návrhy cvičení s využitím dramatických aktivit

V poslední kapitole je jako výstup praktické části předloženo dvanáct cvičení s využitím DV do hodin českého jazyka pro cizince. Cvičení jsou rozdělena do čtyř bloků po třech cvičeních. První blok jsou hry, které se mohou použít při seznamování účastníků nebo k „prolomení ledů“ ve třídě. Další blok jsou úkoly, které je možné hrát během celého roku. Při nich se studenti pomalu seznámí s dramatickými metodami a procvičí si i gramatiku. Třetí blok je určen již pro studenty s pokročilou znalostí jazyka. Jsou v něm předloženy menší projekty týkající se uceleného tématu. Poslední skupina cvičení může posloužit jako inspirace pro aktivní zapojení sociálního pracovníka do hodiny češtiny.

U každého cvičení jsou popsány cíle, kterého by měli studenti dosáhnout, jazyková úroveň, čas a případně pomůcky. Následuje stručné rozepsání aktivity, aby lektorka nebo pracovnice rámcově věděly, jak postupovat. Někde jsou nastíněny i různé varianty k obměně cvičení.

Při sestavování těchto her jsem čerpala z knihy *Drama techniques* od autorů Maley a Duff (2008) nebo z vlastních zkušeností.

8.1 Cvičení na seznámení, prolomení ledů

8.1.1 Seznámení

Cíl: Studenti se navzájem seznámí, vyzkouší si neverbální komunikaci a procvičí základní fráze, které se používají při seznamování.

Úroveň: všechny

Čas: 10 – 15 minut

Popis aktivity:

Studenti uspořádají prostor učebny tak, aby mohli volně chodit. Lektor dá pokyn, aby se náhodně pohybovali po místnosti. Vždy když někoho potkají, potřesou si rukama, podívají se do očí a usmějí se. Lektor cizince také seznámí s dalšími základními pravidly seznamování – pevný stisk pravé ruky, ne křížem, první podá žena muži, nadřizený podřizenému, starší mladšímu.

Varianty:

Podruhé udělají to samé a navíc řeknou: „*Já jsem (jméno). Já jsem (jméno). Těší mě. Mě také.*“

Další kolo říkají: „*Ahoj (jméno). Jak se máš? Mám se (dobře, špatně,...). A ty? Já se mám ...*“

Studenti se dále ptají na další otázky (národnost, věk, práce,...). Lektor může studentům dávat různé pokyny, např.: „*Představujte se ve spěchu, vesele, smutně.*“

8.1.2 Řazení

Cíl: Studenti dokáží formulovat otázku dotazující se na jméno, věk, datum narození, rok narození; Procvičí českou abecedu, čísla a měsíce. Vyzkouší kooperaci s ostatními.

Úroveň: všechny

Čas: 5 – 10 min

Popis aktivity:

Studenti se vždy musejí seřadit do jedné řady podle lektorova pokynu:

„*Seřadte se podle...*“

- výšky
- počátečního písmena křestního jména/příjmení: *Jak se jmenuješ?*
- věku: *Kolik je ti let?*
- měsíce narození: *Kdy máš narozeniny? V jakém roce jsi se narodil/a?*
- roku narození: *V jakém roce jsi se narodil/a?*
- velikosti bot: *Jak velkou máš nohu?*

Varianty:

Některé řazení studenti dělají beze slov nebo se zavázanýma očima.

8.1.3 *Vím, co mám rád*

Cíl: Studenti se dokáží zeptat na otázku, co mají a nemají rádi. Procvičí si základní gramatiku „ne/mít rád“. Vytvoří skupinky na základě výměny skutečných informací.

Úroveň: všechny

Čas: 15 min

Pomůcky: Papíry a tužky

Popis aktivity:

Každý student napíše na papír tři věci, které má rád a tři věci, které rád nemá. Poté studenti chodí po třídě a snaží se najít někoho, kdo má a nemá rád podobné věci. Pokud je málo studentů tak stačí, když se studenti spárují. Jinak hledají dalšího člena do skupiny.

Otázky:

- mít rád: *Co máš rád? Mám rád ...*
- nemít rád: *Co nemáš rád? Nemám rád ...*

Varianty:

Podle jazykové úrovně se dají oblasti omezit: jídlo, barva, sport, atd.

8.2 Cvičení do běžných hodin

8.2.1 Díra

Cíl: Studenti si procvičí slovní zásobu – profese. Vyzkouší si hru v roli a improvizaci. Osvojí si vyjadřování svých myšlenek a názorů. Dokáží společně rozhodnout ve skupině.

Úroveň: mírně pokročilí

Čas: 15 min

Popis aktivity:

Lektorka se na začátku cvičení studentů zeptá, jaké je jejich povolání. Poté studenti jmenují další profese, která znají. Každý student si vybere jednu. Studenti jsou uvedeni do situace: *„V jedné vesnici (studenti mohou zvolit název) kousek za Plzní se přes noc objevila velká díra. Ráno ji její obyvatelé objevili.“*

- *„Nyní stojíte u jámy. Jaká je vaše první reakce?“* Studenti a reagují ve vztahu ke svému povolání – slovy nebo pantomimou.
- *„Poté jste se přesunuli na náves a diskutujete, co s dírou udělat.“*
- *„Po hodinové debatě se rozhodnete pro finální řešení.“*

Varianty:

Lektorka zvolí aktuální problém ve městě a se studenty ho podobným způsobem rozebere – např. kašny na plzeňském náměstí nebo stavba obchodního centra.

8.2.2 *Osoba na obrázku*

Cíl: Studenti si procvičí popis charakteristiky osoby založený na pečlivém pozorování a intuitivním rozhodnutí.

Úroveň: mírně pokročilí

Čas: 20-30 min

Pomůcky: portrét muže/ženy

Popis aktivity:

Lektorka rozdá studentům portrét muže nebo ženy (může to být např. důležitá osobnost z Plzně). Studenti ve skupinkách diskutují nad zadanými otázkami, své odpovědi poté porovnávají. Nakonec učitelka sdělí studentům skutečné informace o osobě z portrétu.

Otázky: Kolik je osobě na obrázku let? Jaké je její povolání? Odkud pochází? Jaké jsou její vlastnosti? Co má ráda/nemá ráda? Jaký je její životní příběh?

8.2.3 *Plzeňský andělíček*

Cíle: Studenti se seznámí s plzeňskou pověstí. Procvičí si druhy sloves a jednotlivá přídavná jména. Rozvinou si svoji představivost a schopnost vyprávění.

Úroveň: pokročilí

Čas: cca 30 min

Pomůcky: fotka andělíčka, kopie příběhu pro studenty

Popis aktivity:

Lektor vyhledá slova, která by studentům mohla dělat problémy a procvičí je s nimi. Poté se zeptá na otázky č. 1. Studentům přečte krátkou pověst o plzeňském andělíčkoví. Během čtení mají studenti zavřené oči a příběh si představují. Následují otázky č. 2. Pak si celý příběh přečtou znovu. Lektor může dále s textem pracovat. Na konec studenti dohromady příběh převypráví (každý jednu větu)

Otázky č. 1: Kde se nachází plzeňský andělíček? Proč na něj lidé sahají? Jak vypadá?

Zajímavosti: Je jako jediný plný, ostatní jsou dutí. Mříže byly vyrobeny 1713. Kostelní věž sv. Bartoloměje měří 103 m a je nejvyšší věží v České republice.

Pověst:

V chrámu sv. Bartoloměje se ženil místní popravčí. On sám ale do kostela vstoupit nesměl, protože byl „nečistá osoba“. Musel zůstat venku. U oltáře ho zastoupil jeho přítel. Kat během obřadu stále obcházel katedrálu. Zastavil se u vnějšího oltáře, aby se pomodlil. Když vstával, přidržel se rukou andělíčka na mřížích. Při tom ho viděly dvě ženy. O katovi se říkalo, že uměl kouzlit. Rychle se roznesla zpráva o tom, že andělíček kus jeho magické moci převzal.

Otázky č. 2: *Jak se jmenuje kostel na náměstí Republiky v Plzni? Proč nesměl kat do kostela? Kde se popravčí modlil? Co se říkalo o katovi?*

Práce s textem:

1. vyhledávání synonym: kat – popravčí, chrám – katedrála – kostel, přítel – ? (kamarád)
2. vyhledávání sloves: minulý čas, infinitiv, zvrtná slovesa „se, si“

8.3 Hodinové projekty

8.3.1 V restauraci

Celkový čas: 1h 15 min

1. Česká jídla

Cíl: Studenti se uvolní, procvičí si výslovnost a dny v týdnu. Seznámí se s českými jídly.

Čas: 10 min

Popis aktivity: Nejprve si studenti na rozehrání přečtou básničku. Lektorka může upozornit na předložku „v, ve“. Následuje debata o českých jídlech.

V pondělí jsou bramboráky, se zelím si je dám taky.

V úterý je krkovička, udělat ji není hračka.

Ve středu máme svíčkovou, od babičky dělanou.

Ve čtvrtek jsou knedlíky, máme mlsné jazyky.

V pátek máme vdolky, z polohrubé mouky.

V sobotu je kaše, s rýzkem to je naše.

V neděli je sekaná, myslím na ní od rána.

2. Výběr hospody a rezervace

Cíl: Studenti dokáží vyjádřit svůj názor a společně dojít k dohodě. Vyzkouší si telefonickou rezervaci stolu.

Čas: 20 min

Popis aktivity: „Nyní jste bývalí spolužáci, kteří chtějí zorganizovat sraz (slučák). Přemýšlíte, kam půjdete společně na večeři. Máte vytipované tři hospody (viz příloha č. 7), kam byste chtěli zajít na večeři a trochu popít. Nyní se rozhodněte, ve které si rezervujete stůl a zavolejte tam.“ Lektorka hraje servírku, studenti se domluví, kdo rezervaci provede – pozn. servírka se ptá na den, hodinu, počet osob; studenti přečtou číslice na telefonu.

Varianty: Servírka může odpovědět, že v daný čas mají plno. Studenti musejí zkusit druhou hospodu.

3. Výběr jídla

Cíl: Studenti dokáží vyjádřit svůj požadavek. Seznámí se s dalšími českými jídly.

Čas: 15 min

Popis aktivity: „Přijdete společně do restaurace, servírka vás usadí ke stolu podle jména, které jste jí nahlásili. Podá vám jídelní lístek (viz příloha č. 7) a vy si vyberete jídlo a pití.“ Lektorka hraje servírku a ptá se studentů, co si dají k jídlu a pití.

Varianty: Lektorka zkouší různé varianty s tím, že jídlo momentálně není, apod.

4. Improvizované scénky

Cíl: Studenti se seznámí s hrou v roli a improvizací. Osvojí si práci ve skupině a uplatňování svých nápadů.

Čas: 20 min

Popis aktivity: Studenti se rozdělí do dvou skupin, každá skupina bude mít jednu scénku. Všichni studenti musejí mít svojí roli. Dostanou na papíře 10 slov, z nich musí vybrat minimálně 5, se kterými budou pracovat. Jejich úkolem je vytvořit pětiminutovou parodii, která bude daná slova obsahovat.

5. Závěr

Cíl: Studenti dokáží vyjádřit svojí vlastní myšlenku. Naučí se naslouchat druhým.

Čas: 10 min

Popis aktivity: Každý student řekne jednu větu, která ho napadne. Lektorka se poté může doptat na následující otázky: „Zažili jste něco podobného jako ve scénkách? Jak jste se při

tom cítili? Kolik byste dali servírce/číšníkovi spropitné/dýško? Do jaké restaurace chodíte vy?“

8.3.2 V obchodě

Celkový čas: 1h 15 min

1. Barvy

Cíl: Studenti si procvičí slovní zásobu a rozvinou si svoji představivost.

Čas: 10 min

Popis aktivity: Lektor napíše na tabuli barvy. Studenti poté jmenují ovoce, zeleninu nebo další potraviny, které znají, a přiřazují je podle barvy.

Varianty: Lektor místo barev napíše chutě – sladký, kyselý, hořký, slaný.

2. Nákupní seznam

Cíl: Studenti si procvičí slovní zásobu a dojdou ke společnému závěru.

Čas: 20 minut

Pomůcka: nákupní seznam (viz příloha č. 7)

Popis aktivity: Studenti se rozdělí do 4 skupin. Do každé skupiny dostanou nákupní seznam. Nejdříve si ho přečtou a rozmyslí si, do jakého typu obchodu půjdou nakoupit. Poté si slovíčka přečtou nahlas. Lektorka může začít např.:

„Vaše přítelkyně/přítel, manželka/manžel mají hodně práce. Napsali vám tedy nákupní seznam a poprosili Vás, abyste došli věci nakoupit. Do jakého obchodu půjdete nakoupit? Jaké další specializované obchody znáte?“

3. Doplnění seznamu

Cíl: Studenti si vyzkouší práci v malé skupince a uplatnění svých nápadů.

Čas: 10 min

Pomůcky: Propiska

Popis aktivity: *„Ještě jste si vzpomněli na dalších pět věcí, které potřebujete a které na seznamu chybí. Společně je tedy dopište.“*

4. Popis slova, pantomima

Cíl: Studenti si rozvinou svoje vyjadřovací schopnosti, případně osvojí metodu pantomimy. Studenti se naučí vnímat a naslouchat druhým.

Čas: 15 min

Popis aktivity: Každý student si vybere jedno nové slovíčko a uchová ho v paměti. „*Postupně jste se tedy vydali do obchodu, ale cestou jste zapomněli, jak se ta věc jmenuje. Zkuste ji tedy prodavači (druhé skupině) popsat slovy.*“ Ta musí slovo uhodnout. Nová slovíčka se napíší na tabuli.

Varianty: Studenti slovo předvedou pantomimou.

5. Scénky

Cíl: Studenti si osvojí práci ve skupině pomocí kooperace. Rozvinou si svoje improvizací a verbální schopnosti a uplatňování svých nápadů.

Čas: 20 min

Pomůcky: kartičky se situacemi (viz příloha č. 7)

Popis aktivity: Studenti ve skupinách připraví scénky na určité téma.

6. Závěr

Cíl: Studenti dokáží vyjádřit svojí vlastní myšlenku. Naučí se naslouchat druhým.

Čas: 10 min

Popis aktivity: Každý student řekne jednu větu, která ho napadne. Lektorka se poté může doptat na následující otázky: *Co jste naposledy reklamovaly? Co jste udělali, když vás odchytl pouliční prodejce? Kam chodíte nakupovat vy?*

8.3.3 U lékaře

Celkový čas: 1 h 15 min

1. Rozehříváčka

Cíl: Studenti se fyzicky uvolní a připraví na vstup do hry.

Čas: 5 minut

Popis aktivity: Studenti spolu s lektorem říkají básničku, přitom ji doprovází pohyby. Postupně zrychlují: „*Hlava, ramena, kolena, palce, ... oči, uši, pusa, nos.*“

2. Části těla

Cíl: Studenti si procvičí jednotlivé části těla.

Čas: 10 min

Popis aktivity: Lektor říká, co ho všechno bolí. Studenti část těla ukazují: „*Bolí mě hlava, pravá ruka, levá noha, palec na levé ruce.*“

Varianty: Každý student řekne část těla, která ho bolí. Ostatní ukazují.

3. Nemoci

Cíl: Studenti si osvojí práci ve skupině. Dokáží vyjádřit svoje myšlenky.

Čas: 10 min

Pomůcky: papír a tužka

Popis aktivity: Studenti ve skupině sepíší všechny nemoci, které znají. Lektor je přepíše na tabuli. Společně vymýšlí léky, které se při těchto nemocech užívají.

4. Seznamování s pacienty

Cíl: Studenti si procvičí základní otázky.

Čas: 20 min

Pomůcky: neúplné tabulky (vzor úplné tabulky v příloze č. 7)

Popis aktivity: Lektor rozdá studentům tabulky s neúplnými informacemi. Jejich úkolem je tabulku doplnit: „*Nyní sedíte v čekárně spolu s dalšími pacienty. Lékař musel náhle odejít kvůli vážnému případu. Z dlouhé chvíli si začnete povídat s ostatními pacienty. Vaším úkolem je o všech zjistit: jméno, věk, národnost, povolání, pojišťovnu a co ho bolí.*“

5. Volba

Cíl: Studenti dokáží spravedlivě ohodnotit sebe a druhé, dokáží se vcítit do druhého a dojít ke společnému názoru.

Čas: 10 min

Popis aktivity: Studenti se mezi sebou musí domluvit, čí nemoc je nejakutnější: „*Lékař dorazí během 10 minut. Nyní musíte mezi sebou vybrat toho, kdo potřebuje ošetření jako první, druhý, třetí ...*“

6. Živé obrazy

Cíl: Studenti se seznámí s metodou živých obrazů a improvizace.

Čas: 10 min

Popis aktivity: Na řadu tedy přichází první pacient. Studenti mají za úkol nejdříve udělat živý obraz přímo z vyšetření u lékaře a krátce ho rozehrát. To samé udělají se situací „jak se mu to stalo“.

7. Závěr

Cíl: Studenti dokáží vyjádřit svojí vlastní myšlenku. Naučí se naslouchat druhým.

Čas: 10 min

Popis aktivity: Každý student řekne jednu větu, která ho napadne. Lektorka se poté může doptat na následující otázky: *Jaké nemoci jste již měli? Kam chodíte k doktorovi? Jak často?*

8.4 Hry pro sociálního pracovníka

8.4.1 Horká židle

Cíl: Studenti se zorientují v řešení různých situací, se kterými se mohou potkat. Zformulují otázky k tématu. Sociální pracovník si ověří znalosti cizinců.

Čas: 15 – 20 min

Úroveň: mírně pokročilí

Pomůcky: kartičky s popisem situace

Popis aktivity:

Sociální pracovník si předem připraví kartičky s běžnými situacemi, které cizinci nejčastěji řeší. Ty pak studentům rozdává. Jejich úkolem je vžít se do situace a vymyslet možné řešení. Pokud neví, jak by se v dané situaci zachovali, mají možnost zeptat se odborníka (sociálního pracovníka) na „horké židli“, který jim odpoví. Studenti se mohou ptát i na další otázky, které je k danému tématu napadají.

Situace se mohou týkat vzdělání, bydlení, zdravotní péče, práce atd. – např. potřebujete získat výpis z rejstříku trestů, chcete si podat žádost o povolení k trvalému pobytu, chcete složit zkoušku z češtiny A1, chcete si zřídit živnostenský list, chytil vás revizor v tramvaji, potřebujete si rozměnit peníze, ztratili jste se v cizím městě, atd.

8.4.2 Myšlenková mapa

Cíl: Studenti se seznámí s metodou myšlenkové mapy. Jsou schopni písemně zformulovat svoje myšlenky a vcítit se do druhých. Uvědomí si možné souvislosti mezi pojmy. Sociální pracovník se blíže zorientuje v osobním životě cizinců.

Čas: 20 – 30 min

Úroveň: všichni

Pomůcky: fixy, velký papír

Popis aktivity:

Sociální pracovník doprostřed papíru napíše např. „Můj život v Plzni“. Okolo rozepíše všechny oblasti, kterými se chce zabývat. Může to být např. práce, bydlení, rodina, kamarádi, volný čas, kultura. Studenti potom dopisují k jednotlivým bodům vše, co je napadá, kladné i záporné. Následně proběhne diskuze, při které se pracovník snaží asociace rozvést a najít v nich případné souvislosti.

Varianty: Hra se dá rozčlenit podle jednotlivých oblastí, např. že uprostřed bude jen „práce“.

8.4.3 Psychologická mapa

Cíl: Studenti si procvičí svoji paměť. Dokáží písemně zformulovat svoji myšlenku. Sociální pracovník se dozví o zkušenostech a zážitcích cizinců.

Čas: 20 min

Úroveň: všichni

Pomůcky: míček, mapa Plzně, velký balicí papír, fixy

Popis aktivity:

Nejdříve se v kolečku sociální pracovnice ptá na různé otázky. Přitom si studenti hází míčkem. Ten, kdo ho drží v ruce, odpovídá. Poté pracovnice připevní mapu buď na tabuli, nebo ji nalepí na velký papír. Následně cizinci na mapě označují místa, která jim utkvěla v paměti (místo jim něco připomíná, něco se tam stalo,...). K tomu na základě svých zkušeností dopisují krátké věty nebo poznámky, jak kladné tak záporné. Následuje diskuze nad označenými místy.

Otázky: Jak se dnes máte? Co jste dneska jedli? Co jste dnes dělali v práci? Co se vám stalo zajímavého tento týden?

Závěr

Jedním z cílů mé diplomové práce bylo zmapování poskytování kurzů českého jazyka pro cizince neziskovými organizacemi v Plzni, role sociálního pracovníka při jejich realizaci a způsoby využívání dramatických aktivit při výuce. Další cílem a konečným výstupem práce bylo předložení návrhu několika cvičení s využitím dramatických aktivit lektorům, kterým mohou být inspirací do výuky, a sociálním pracovníkům, kteří se díky nim mohou aktivně zapojit do hodin českého jazyka.

V teoretické části jsem se věnovala problematice integrace cizinců, dramatické výchovy ve výuce cizího jazyka, sociálních služeb zaměřujících se na imigranty a také popisu několika organizací, které v Plzni poskytují jazykové vzdělání. V praktické části jsem se snažila zodpovědět tři výzkumné otázky o tom, jak probíhají kurzy českého jazyka pro cizince poskytované neziskovými organizacemi v Plzni, jaká je role sociálního pracovníka při jejich poskytování a jakým způsobem jsou využívány dramatické aktivity při výuce. Výzkum jsem provedla pomocí kvalitativní metody, resp. formou analýzy dokumentů, rozhovoru pomocí návodu se sociálními pracovníci a lektorkami a zúčastněným pozorováním při hodinách českého jazyka. Myslím si, že díky těmto metodám jsem získala relevantní data potřebná k zodpovězení předem stanovených otázek.

Celý výzkum byl relativně časově náročný. Nejdříve jsem mapovala organizace zajišťující kurzy češtiny, poté jsem kontaktovala jednotlivé sociální pracovníce, se kterými jsem provedla dohromady tři rozhovory. Stejně tak jsem vyzpovídala tři lektorky, u kterých jsem absolvovala celkem šest následků po devadesáti minutách. Sice jsem se dostala při zpracování do menší časové tísně, ale naštěstí vše vycházelo podle plánu (až na malé drobnosti), tudíž jsem mohla práci zdárně dokončit.

Ve výsledku jsem byla mile překvapená, jaké možnosti ohledně jazykového vzdělání mají cizinci v Plzni. Na výběr mají z velkého množství kurzů ať už z hlediska času, místa, typu, zaměření nebo úrovně. Ti, kteří se chtějí naučit česky, si svůj kurz zajisté najdou. Naopak mě poněkud zklamal přístup sociálních pracovníků, kteří zastávají při jejich realizaci spíše administrativní roli (i když ta je bezpochyby také velice důležitá). Právě kurz češtiny, by mohl být místem společného poznávání a utváření si „přátelštějších“ vztahů, které by mohly pomoci ke snadnější integraci. Nehledě na to, že pracovník by mohl vnášet do výuky důležitá témata, se kterými si cizinci běžně potýkají, a zároveň by mohl získávat informace o procesu jejich začleňování z jiného pohledu. Co se týče míry

využití dramatických aktivit, podobný výsledek jsem předpokládala. A vlastně se není čemu divit. Až v poslední době si dramatická výchova buduje své postavení ve školství. I když se v současnosti začínají uplatňovat nové a nové metody při výuce jiných předmětů, potrvá zřejmě ještě nějakou dobu, než si dramatická výchova najde svoje místo třeba v rámci kurzů češtiny pro cizince. Tomu odpovídá i literatura, kterou jsem měla možnost prostudovat. K výuce dramatické výchovy jako takové lze nalézt spoustu knih i zásobníků her. Pro aplikování jejích metod do hodin cizího jazyka jsou ale k dispozici převážně anglické texty, ze kterých jsem následně vycházela. Nicméně mě potěšilo, že se při kurzech češtiny lektorky alespoň pokouší pracovat v různých situacích s metodou „hra v roli“.

Nutno však dodat, že získané poznatky vycházejí pouze ze tří kurzů třech neziskových organizací. Není tedy možné tyto informace zobecňovat, lze mezi nimi hledat jen určité podobnosti a na nich dále stavět.

Navržená cvičení bych ráda předložila minimálně jedné lektorce, která projevila zájem o výsledek mé práce. Mám v plánu ukázat hry i sociálním pracovnícům, se kterými mám dobré vztahy. Nemyslím si, že by hned změnily svůj přístup v aktivitě během lekcí. Budu spokojená, pokud nad tím alespoň popřemýšlí.

Jsem velice ráda, že jsem mohla s cizinci absolvovat hodiny češtiny. Mohla jsem tak blíže poznat jejich kulturu a chování a utvrdit se v tom, že náš jazyk je v porovnání s ostatními opravdu těžký, zejména pro cizince přicházející z „neslovanských“ zemí.

Není pochyb o tom, že začlenit se do naší společnosti musí chtít v první řadě oni sami. My jim v tom však nesmíme bránit. Naopak jim musíme ukázat, že jsme otevření a připravení jim podat pomocnou ruku.

Resumé

Klíčové pojmy: cizinci, integrace, dramatické aktivity, kurzy českého jazyka, sociální služby.

Diplomová práce na téma „Možnosti dramatických aktivit v integraci cizinců“ pojednává o znalosti českého jazyka, který je hlavním předpokladem úspěšné integrace, a využití prvků dramatické výchovy při jeho výuce. Teoretická část se zabývá pojmy cizinci, integrace, dramatická výchova a sociální služby. Dále jsou zde popsány kurzy češtiny a neziskové organizace v Plzni, které je poskytují. Praktická část je zaměřena na tři poradny, u kterých se zkoumá průběh kurzů českého jazyka, role sociálního pracovníka při jejich realizaci a způsob využití dramatických aktivit při výuce. Na závěr je navrženo několik cvičení, které mohou sloužit jako inspirace k probíraným tématům a aktivnějšímu zapojení sociálního pracovníka do výuky.

Resumé

Key words: foreigners, integration, drama activities, Czech language courses, social services.

The Diploma thesis “The possibility of drama activities in the integration of foreigners” is about knowledge of the Czech language as a key prerequisite for a successful integration and the use of drama elements in education. The theoretical part deals with terms as foreigners, integration, drama education and social services. Further, there is a description of Czech language courses provided by non-profit organizations in Pilsen. The research is focused on three centers and examines the process of Czech language courses, the role of a social worker during the realization and the way of using drama activities in teaching. Finally, several exercises are suggested as an inspiration to discussed topics and for more active involvement of social workers in the lectures.

Použité zdroje

DOHNALOVÁ, Eva. *Úvod do sociální práce s migranty: problematika migrace a integrace v ES/EU a České republice*. Vyd. 1. Olomouc: Caritas - Vyšší odborná škola sociální Olomouc, 2012, 124 s. ISBN 978-80-87623-02-2.

DLUHOŠOVÁ, Helena. *Integrace cizinců v České republice. Výchova k toleranci a proti rasismu: Multikulturní výchova v praxi*. Tatjana Šišková. Praha: Portál, 2008, s. 75-87. ISBN 80-717-8648-9.

DRBOHLAV, Dušan. *Mezinárodní migrace obyvatelstva – pohyb i pobyt. Menšiny a migranti v České republice*. Tatjana Šišková. Praha: Portál, 2001, s. 17-30. ISBN 80-717-8648-9.

GÜNTEROVÁ, T. *Sociální práce s uprchlíky*. In MATOUŠEK, et al. *Sociální práce v praxi: specifika různých cílových skupin a práce s nimi*. Vyd. 1. Praha: Portál, 2005. s. 331-334. ISBN 80-7367-002-X.

HARTL, Pavel. *Poradenství. Metody a řízení sociální práce*. In MATOUŠEK, Oldřich et al. Vyd. 1. Praha: Portál, 2003, 379 s. ISBN 80-717-8548-2.

HENDL, Jan. *Kvalitativní výzkum: Základní metody a aplikace*. Vyd. 1. Praha: Portál, 2005, 408 s. ISBN 80-736-7040-2.

HRDLIČKA, Milan; SLEZÁKOVÁ Markéta. *Nízkoprahové kursy češtiny pro cizince: příručka : pomocný materiál určený pro kursy, ve kterých se připravují lektori pro výuku nízkoprahových kursů češtiny pro cizince*. Praha, 2007. 110 s. ISBN 978-80-86961-44-6.

KLIMENT, P., TOPINKA, D. *Možnosti sociálních intervencí v prostředí ilegální pracovní migrace*. In časopis Sociální práce. Brno: Asociace vzdělavatelů v sociální práci, 2007.

LEONTYEVA, Yana. *Imigranti v ČR - žádaní a nechtění: Současné migrační a integrační politiky v ČR*. TRBOLA, Robert. *Institucionální podmínky sociální integrace cizinců v*

ČR: *Integrační politika*. 1. vyd. Brno: Barrister a Principal, 2011, s. 13-36. ISBN 978-80-87474-19-8

MACHKOVÁ, Eva. *Metodika dramatické výchovy: Zásobník dramatických her a improvizací*. Vyd. 10. Praha: Sdružení pro tvořivou dramaturgii, 2005, 153 s. ISBN 80-901660-6-7.

MACHKOVÁ, Eva. *Jak se učí dramatická výchova*. Vyd. 2. Praha: Akademie múzických umění v Praze, 2007, 223 s. ISBN 978-80-7331-089-9.

MALEY, Alan a Alan DUFF. *Drama techniques: A resource book of communication activities for language teachers*. 1. vyd. Cambridge: Cambridge University Press, 2005. ISBN 978-0-521-60119-1.

MATOUŠEK, Oldřich. *Slovník sociální práce*. 2. přeprac. vyd. Praha: Portál, 2008, 272 s. ISBN 978-80-7367-368-0.

MATOUŠEK, Oldřich a Pavel HARTL. Nároky sociální práce a syndrom vyhoření. In MATOUŠEK, O. et al. *Metody a řízení sociální práce*. Praha: Portál, 2003, s. 51-60. ISBN 80-7178-548-2.

MOUREČKOVÁ, H., DVOŘÁKOVÁ, J. Aktivní vyhledávání klientů. In DVOŘÁKOVÁ, J., et al. *Metody sociální práce s imigranty, azylanty a jejich dětmi*. 1. vydání. Praha: Triton, 2008. s. 287 –298. ISBN 978-80-7387-097-3.

RÁKOCZYOVÁ, Miroslava; TRBOLA, Robert. *Sociální integrace přistěhovalců v České republice*. 1. Praha : Slon, 2009. 309 s. ISBN 978-80-7419-023-0.

RIES, L. a P. ZAJÍCOVÁ Humanizace cizojazyčného vyučování. RIES, L. *Svět cizích jazyků DNES: Inovační trendy v cizojazyčné výuce*. Bratislava: Didaktis, 2004, s. 7-36. ISBN 80-89160-11-5.

STATUTÁRNÍ MĚSTO PLZEŇ. *Katalog sociálních služeb: Katalog poskytovatelů sociálních služeb na území města Plzně*. Plzeň, 2011.

STRAUSS, Anselm; CORBINOVÁ, Juliet. *Základy kvalitativního výzkumu: Postupy a techniky metody zakotvené teorie*. 1.vyd. Boskovice: Albert, 1999, 196 s. ISBN 80-858-3460-X.

TOMÁŠKOVÁ, Petra. Právní rámec problematiky migrantů a menšin. *Menšiny a migranti v České republice*. Tatjana Šišková. Praha: Portál, 2001, s. 31-38. ISBN 80-717-8648-9.

VALENTA, Josef. *Metody a techniky dramatické výchovy*. Vyd. 1. Praha: Grada, 2008, 352 s. 978-80-247-1865-1.

VALENTA, Josef. *Dramatická výchova a sociálně psychologický výcvik*. Vyd. 1. Praha: ISV, 1999, 79 s. 80-85866-40-4.

Internetové zdroje

Aktualizovaná Koncepce integrace cizinců: Společné soužití. 2011, 30 s. Dostupné z: www.mvcr.cz/soubor/uv-09022011-pdf.aspx

Centra na podporu integrace cizinců [online]. 2009-2010 [cit. 2013-06-28]. Dostupné z: <http://www.integracnicentra.cz/>

Co děláme. *Evropská kontaktní skupina* [online]. 2007-2013 [cit. 2013-06-28]. Dostupné z: <http://www.ekscr.cz/o-organizaci/kdo-jsme/>

Informace o zkoušce. *Čeština pro cizince* [online]. 2008 - 2012 [cit. 2013-05-23]. Dostupné z: http://cestina-pro-cizince.cz/index.php?p=informace-o-zkousce-2&hl=cs_CZ

Jazyková zkouška CCE-A1. *Www.JazykovéZkoušky.cz* [online]. 2005 [cit. 2013-05-23]. Dostupné z: <http://www.jazykovezkousky.cz/CCE-A1>

Koncepce integrace cizinců v roce 2006 a její další rozvoj: Aktualizovaná koncepce integrace cizinců. 2006, 57 s. Dostupné z: http://www.cizinci.cz/files/clanky/324/KIC_aktualizovana.pdf

Počet cizinců - Metodika: KATEGORIE A TYPY POBYTŮ CIZINCŮ V ČR (A). *Český statistický úřad* [online]. 2013 [cit. 2013-06-28]. Dostupné z: http://www.czso.cz/csu/cizinci.nsf/o/ciz_pocet_cizincu_metodika:_kategorie_a_typy_pobytu_cizincu_v_cr_%28a%29

Poradna pro cizince a uprchlíky. *Diecézní Charita Plzeň* [online]. 2013 [cit. 2013-06-28]. Dostupné z: <http://www.dchp.cz/poradna-pro-cizince-a-uprchliky-plz/aktivity/>

Poslání a cíle. *Multikulturní centrum Praha* [online]. 2005 [cit. 2013-06-28]. Dostupné z: <http://www.mkc.cz/cz/poslani-a-cile.html>

Postup při realizaci aktualizované Koncepce integrace cizinců - Společné soužití v roce 2013. 2013, 15 s. Dostupné z: <http://www.mvcr.cz/soubor/postup-realizace-koncepce-integrace-cizincu-na-2013-usn-vlady-pdf.aspx>.

Právní poradenství. *Poradna pro integraci* [online]. 2012 [cit. 2013-06-28]. Dostupné z: <http://p-p-i.cz/Sluzby/Pravni-poradenstvi/>

Právní rámec postavení cizinců v České republice. Praha: Poradna pro státní občanství, občanská a lidská práva, 2000, 50 s. Dostupné z: <http://www.poradna-prava.cz/folder03/pravni-ramec-postaveni-cizinc%C5%AF.pdf>

Seznam států, jejichž občané podléhají vízové povinnosti. *Ministerstvo zahraničních věcí České republiky* [online]. 2013 [cit. 2013-06-28]. Dostupné z: http://www.mzv.cz/jnp/cz/informace_pro_cizince/seznam_statu_jejichz_obcane_podlehaji/

Poslání. *Společnost Tady a teď* [online]. 2013 [cit. 2013-06-28]. Dostupné z: http://www.tadyated.org/index.php?option=com_content&view=article&id=47&Itemid=10

Zákony

Česká republika. Zákon č. 326 ze dne 30. 11. 1999 o pobytu cizinců na území ČR. In: *Sbírka zákonů České republiky*. 1999. s. 1. Dostupné z: <http://www.mvcr.cz/soubor/uz-326-k-1-5-2011.aspx>

Česká republika. Zákon č. 108 ze dne 14. 3. 2006 o sociálních službách. In: *Sbírka zákonů České republiky*. 2006. s. 53. Dostupné z: http://www.mpsv.cz/files/clanky/7372/108_2006_Sb.pdf

Česká republika. Vyhláška č. 505 ze dne 15. 11. 2006 o sociálních službách. In: *Sbírka zákonů České republiky*. 2006. s. 2. Dostupné z: http://www.mpsv.cz/files/clanky/13639/v_505_2006.pdf

Česká republika. Vyhláška č. 348 ze dne 9. 9. 2008 o 348/2008 Sb. o výuce a zkouškách znalosti českého jazyka pro účely získání povolení k trvalému pobytu na území České republiky. In: *Sbírka zákonů České republiky*. 2008. Dostupné z: <http://cestina-pro-cizince.cz/uploads/Dokumenty/vyhlasaka.pdf>

Seznam příloh

Příloha č. 1: Seznam organizací

Příloha č. 2: Dotazník

Příloha č. 3: Tabulka absolvovaných náslechů

Příloha č. 4: Statistiky vybraných organizací

Příloha č. 5: Záznamy z hospitací

Příloha č. 6: Otevřené kódování

Příloha č. 7: Výukový materiál

Příloha č. 1: Seznam organizací

Poradna pro cizince a uprchlíky Plzeň – Diecézní Charita Plzeň

Název organizace:	Diecézní charita Plzeň
Právní subjektivita:	veřejná církevní právnická osoba
IČ:	49774034
Webové stránky:	www.dchp.cz
Adresa:	Cukrovarská 16, 301 00 Plzeň
Kontaktní telefon:	377 441 736, 731 433 096
E-mail:	poradna@dchp.cz

Poslání sociální služby (programu):

Poskytování sociálního a právního poradenství na území Plzeňské Diecéze cizincům, kteří se ocitli v takové osobní situaci, kterou nedokáží řešit vlastními silami a z vlastních zdrojů. Posláním poradny je utváření a rozvoj vztahů mezi cizinci a většinovou společností a zvyšování jejich informovanosti. Poradna dále poskytuje doplňkové typy služeb v souvislosti s odůvodněnými zájmy a potřebami cizinců.

Komu je služba určena:

Imigranti a azylanti, rodinní příslušníci cizinců a uprchlíků, čeští občané s vazbou na cizince.

Stručná charakteristika poskytované služby:

Poradna pro cizince a uprchlíky nabízí sociální a právní poradenství, informace a rady ve složité osobní situaci, krizovou a materiální pomoc v odůvodněných případech, kurzy češtiny otevřené všem zájemcům, PC studovnu pro cizince, bezplatný přístup na internet, vzdělávací a multikulturní akce, asistenci při hledání zaměstnání a ubytování, doprovody na úřady, zprostředkování tlumočnických a duchovních služeb, psaní úředních písemností, odvolání a žalob.

Praktické informace:

Kapacita: 2400 intervencí/rok

Cena služby: zdarma

Bezbariérovost: ne

Ostatní: uživatelům je k dispozici PC studovna

Otevírací doba:

Pondělí 8:00 – 12:00 13:00 – 15:00 hod.

Úterý 8:00 – 12:00 13:00 – 15:00 hod.

Středa 8:00 – 12:00 13:00 – 19:00 hod. (terénní forma jen do 15:00 hod.)

Čtvrtek 8:00 – 12:00 13:00 – 15:00 hod.

Pátek 8:00 – 12:00 13:00 – 14:00 hod.

Odborné sociální poradenství pro cizince – OPU

Název organizace:	Organizace pro pomoc uprchlíkům, o. s.
Právní subjektivita:	občanské sdružení
IČ:	45768676
Webové stránky:	www.opu.cz
Adresa:	Sady Pětatřicátníků 33, 301 00 Plzeň
Kontaktní telefon:	377 222 098
E-mail:	opu.plzen@opu.cz

Poslání sociální služby (programu):

Podporujeme uprchlíky a cizince zejména ze zemí mimo Evropskou unii na jejich cestě k nezávislosti, samostatnosti a znalosti práv a povinností. Napomáháme k vytvoření pozitivních vazeb mezi cizinci a majoritní společností.

Komu je služba určena:

Cizincům s trvalým pobytem, osobám s azylem, občanům EU pobývajícím na území déle než 3 měsíce, rodinným příslušníkům občana EU bez ohledu na pobyt, pokud je hlášen na území déle než 3 měsíce. Cizincům ze zemí EU, kteří se ocitli v nouzi a nejsou schopni se sami zorientovat v prostředí.

Stručná charakteristika poskytované služby:

Právní poradenství

- konzultace týkající se zákona o azylu, zákona o pobytu cizinců, o občanství, zákona o rodině a dalších právních předpisů
- sepisy podání souvisejících s problematikou cizinců na území ČR
- v odůvodněných případech zastupování na základě plné moci ve správních a soudních řízeních

Sociální poradenství

- vzdělávání (uznávání diplomů, asistence při hledání školy, vzdělávacích kurzů)
- sociální zabezpečení (důchody, sociální dávky)
- zaměstnanost (možnosti zaměstnávání v ČR, pracovní-právní vztahy, spolupráce při hledání zaměstnání, zpracování životopisu a motivačních dopisů)
- zdravotní péče (zdravotní pojištění, vyhledávání lékařů)
- bydlení (informace o trhu s byty, spolupráce při řešení bytové situace)
- změna rodinné situace (sňatek, uzavření manželství atd.)

Praktické informace:

Kapacita: 300 klientů ročně

Cena služby: zdarma

Bezbariérovost: ne

Otevírací doba:

Pondělí 8:00 – 12:00 hod. 13:00 – 16:00 hod.

Úterý 8:00 – 12:00 hod. 13:00 – 16:00 hod. (pouze pro objednané klienty)

Středa 8:00 – 12:00 hod. 13:00 – 16:00 hod.

Čtvrtek 8:00 – 12:00 hod. 13:00 – 16:00 hod.

Pátek 8:00 – 12:00 hod. (pouze pro objednané klienty)

Centrum na podporu integrace cizinců pro Plzeňský kraj – Správa uprchlických zařízení MV ČR

Název organizace:	Správa uprchlických zařízení MV ČR
Právní subjektivita:	organizační složka státu
IČ:	60498021
Webové stránky:	www.integracnicentra.cz
Adresa:	Americká 3, Plzeň 301 00
Kontaktní telefon:	377 223 157, 725 874 976
E-mail:	icplzen@suz.cz

Poslání sociální služby (programu):

- zvyšování schopností, dovedností a znalostí cizinců, které přispívají k jejich samostatnosti, soběstačnosti a usnadňují jim orientaci v české společnosti;
- podporovat vytváření prostoru pro vzájemné setkávání a mezikulturní dialog.

Komu je služba určena:

Cizinci ze států mimo EU s trvalým a dlouhodobým pobytem na území ČR.

Stručná charakteristika poskytované služby:

- odborné sociální poradenství
- terénní programy
- tlumočnické služby
- kurzy českého jazyka pro cizince
- kurzy sociokulturní orientace
- okamžitá hmotná pomoc pro cizince
- právní poradenství
- knihovna s cizojazyčnou literaturou a tiskem, internetová místnost

Praktické informace:

Kapacita: neomezená

Cena služby: zdarma

Bezbariérovost: ne

Otevírací doba:

Pondělí 12:00 – 19:00 hod.

Úterý pro veřejnost zavřeno

Středa 12:00 – 19:00 hod.

Čtvrtek 8:00 – 12:00 hod.

Pátek 8:00 – 12:00 hod.

Podpora vzdělávání pro cizince – SPOLEČNOST TADY A TEĎ

Název organizace:	Společnost TADY A TEĎ, o. p. s.
Právní subjektivita:	obecně prospěšná společnost
IČ:	26370417
Webové stránky:	www.tadyated.org www.ghettout.cz
Adresa:	Farského 20, 326 00 Plzeň
Kontaktní telefon:	775 726 420
E-mail:	info@tadyated.org

Poslání sociální služby (programu):

Posláním služby je podpora nezaopatřených dětí z rodin cizinců v oblasti vzdělávání tak, aby překonaly jazykový hendikep a podpořit tak jejich úspěšnou integraci do českého vzdělávacího systému.

Komu je služba určena:

Nezaopatřené děti z rodin cizinců, žijících na území města Plzně.

Stručná charakteristika poskytované služby:

- sociálně aktivizační služby pro rodiny s dětmi
- podpora při mimoškolním vzdělávání dětí (doučování), poradenství, zprostředkování zájmových kroužků aj.
- spolupráce s učiteli, poradenství školám
- terénní forma poskytování
- nízkoprahovost

Praktické informace:

Kapacita: 20 klientů ročně

Cena služby: zdarma

Bezbariérovost: služba je poskytována v domácnosti klienta

Vzdělávání a podnikatelské poradenství pro cizince – EKS

Název poskytovatele:	Evropská kontaktní skupina
Právní subjektivita:	sdružení
IČ:	26600234
Webové stránky:	www.ekscr.cz
Adresa:	Tylova 1, 301 00 Plzeň
Kontaktní telefon:	774 454 561
E-mail:	elena.zotova@ekscr.cz

Poslání sociální služby (programu):

Komplexní vzdělávání pro cizince a cizinky: Cílem programu je rovnoprávně zapojit znevýhodněné či sociálně vyloučené skupiny cizinců v Plzeňském kraji do majoritní společnosti a zvýšit šance na získání a udržení stabilní pozice na trhu práce prostřednictvím komplexního vzdělávání. Prostředkem k dosažení tohoto cíle je poskytování dostatku znalostí a dovedností k posílení jejich ekonomické nezávislosti, soběstačnosti, samostatnému řešení problémů a využívání dostupných služeb souvisejících se začleněním na trh práce.

Komu je služba určena:

Pro cizince a cizinky žijící v Plzni (s vízem k pobytu nad 90 dnů nebo s povolením k dlouhodobému či trvalému pobytu).

Stručná charakteristika poskytované služby:

Vzdělávání probíhá ve třech úrovních, aby zohledňovalo specifické potřeby cizinců i stupeň integrace:

1. V základním *jazykovém kurzu* účastníci získají znalosti a dovednosti potřebné k odstranění izolace a navázání kontaktu s majoritní společností. Je nízkoprahový a je zaměřený především na jazykovou výuku kombinovanou s výukou obsahu.
2. Druhý kurz *socio-pracovních seminářů* je zaměřen na získání a rozvoj praktických profesních a sociálních dovedností. Je také nízkoprahový a důraz je kladen na výuku obsahu s podporou jazykové výuky na dané téma.

Oba nízkoprahové kurzy jsou určeny pro pracovní vyčerpané cizince, kteří nemají možnost pravidelně docházet na uzavřené vzdělávací cykly. Není potřeba pravidelná docházka ani jakékoliv znalosti.

3. Třetí typ kurzu *prohlubujících seminářů* je uzavřený a je určen pro cizince se specifickými potřebami (jedná se především o rodiče malých dětí). Obsahovou náplní tohoto kurzu je systematický rozvoj osobních kompetencí důležitých pro úspěšné zvládnutí profesního uplatnění a rodinného života.

Praktické informace:

- Kurzy jsou poskytovány zdarma
- Zajišťujeme hlídání dětí po dobu kurzu
- Najdete nás v 1. patře, č. dveří 27-29
- Kontaktní osoba: Elena Zotová, tel: 774 454 561, e-mail: elena.zotova@ekscr.cz

Příloha č. 2: Dotazník

Organizace:

Adresa:

Jméno sociálního pracovníka:

Dosažené vzdělání:

Počet let v organizaci:

Jméno lektora:

Dosažené vzdělání:

Zaměstnání:

Počet odučených let:

Kurz ČJ

- místo:
- den:
- čas:
- úroveň:
- typ kurzu/zaměření:
- počet studentů:
- národnost studentů:

Příloha č. 3: Tabulka absolvovaných náslechlů

Organizace	Lektorka	Místo	Datum	Čas	Úroveň	Zaměření	Počet studentů (ženy/muži)
CPIC	Kateřina Millerová	Americká 3	19.5.2013	18:15 – 19:45	mírně pokročilí	uplatnění na pracovním trhu	10 (8/2)
OPU	Klára Kunešová	Lochotínská 13	23.5.2013	19:00 – 20:30	všechny	obecný	3 (0/3)
PCU	Veronika Rožánková	Cukrovarská 16	29.5.2013	17:00 – 18:30	pokročilí	nízkoprahový kurz	9 (8/1)
CPIC	Kateřina Millerová	Americká 3	2.6.2013	16:30 - 18:00	začátečníci s tlumočnickem	uplatnění na pracovním trhu	15 (9/6)
PCU	Veronika Rožánková	Cukrovarská 16	5.6.2013	18:30 - 20:00	začátečníci, mírně pokročilí	nízkoprahový kurz	6 (3/3)
OPU	Klára Kunešová	Lochotínská 13	6.6.2013	19:00 - 20:30	všechny	obecný	2 (0/2)

Příloha č. 4: Statistiky vybraných organizací

Statistika CPIC za rok 2012, Plzeňský kraj

Počet klientů celkem	2 074
Zájem o kurz	416
Primární služby – kurz ČJ	583
Kurz ČJ - základní	1878
Kurz ČJ - intenzivní	5 844

Ze statistických údajů z webových stránek²¹ můžeme vyčíst, že CPIC v Plzeňském kraji pracovalo celkem s 2 074 klienty, což je nejvíce ze všech krajů v ČR. Z toho 416 klientů přišlo se zakázkou týkající se zájmu o kurz češtiny. Celkově tedy poskytlo centrum jazykové lekce 583 cizinců, přičemž každý klient se počítá pouze jednou. Základní kurz navštěvovalo 1878 studentů a intenzivní pak 5 844 (uvádí se počet, kolikrát byla poskytnuta služba).

Statistika PCU za rok 2012 (www.dchp.cz)

Počet klientů celkem	402
Počet konzultací celkem	1 123
Počet účastníků kurzů ČJ	426
z toho: Bulharů	162
Slováků	81
Ukrajinců	37
Mongolů	21
Rumunů	20

Podle statistiky, kterou jsem měla k dispozici, navštívilo PCU v roce celkem 402 klientů, se kterými pracovníci uskutečnili 1 123 konzultací. Celkem byla služba kurzů ČJ

²¹ <http://www.integracnicentra.cz/KeStazeni/KeStazeni.aspx>

poskytnuta 426krát, z toho nejvíce cizincům pocházející z Bulharska, Slovenska, Ukrajiny, Mongolska a Rumunska. Zde je uvedeno pouze pět nejčastějších národností, dohromady jich bylo 21.

Statistika OPU za rok 2012

Počet studentů celkem	54
z toho: v Plzni	25
v Oseku u Rokycan	3
na Folmavě	26

Dle údajů, které mi poskytla sociální pracovnice, navštívilo během roku 2012 kurzy češtiny celkem 54 cizinců. Lekce probíhaly na třech místech – v Plzni, v Oseku u Rokycan a na Folmavě. V současné době probíhá v OPU 5 kurzů, další statistiky organizace nevede.

Příloha č. 5: Záznamy z hospitací

CPIC, 19. května 2013, 18:15 – 19:45, pokročilí

- opakování základních otázek: Jak se jmenujete? Kolik je Vám let? Jaký je Váš rodinný stav? Kde bydlíte? Jaké jsou Vaše koníčky?
- jmenování sloves k tématu volný čas, procvičování minulého času: hrát karty, nakupovat, číst noviny, plavat, uklízet, vařit, cestovat, opalovat se
- opakování barev podle pastelek, jmenování slov podle odpovídajících barev
- opakování ukazovacích zájmen: ten, ta, to, ty – dopisování dle tvaru k jednotlivým slovům, popis oblečení: Co máte na sobě?
- čtení: práce s kopií textu – přepis sloves do minulého času, otázky k textu: V kolik vstáváte, když máte těžký den? Co dělal/a Váš/e dědeček/babička?
- poslech a čtení textu, otázky k textu: Co jste dělali Vy, když jste byli malí?
- opakování barev podle pastelek

OPU, 23. května, 19:00 – 20:30, všechny úrovně

- Jak se máte?
- opakování vokálů – samohlásek a konsonant – souhlásek, vymyšlení slov na z, m, r, ...
- cvičení na použití ú/ů
- práce s pexesem – otázky: Kolik máte kartiček? Co je na obrázku? Jaká je to barva?
- procvičování hodin (čtvrt, půl, třičtvrtě, celá), práce ve dvojicích KOLIK?: Kolik je vám let? V kolik hodin přijdeš? V kolik hodin vstáváte?
- procvičování dnů v týdnu, KDY?

PCU, 29. května 2013, 17:00 – 18:30, pokročilí

- číslování vět podle správného pořadí – dialog ve dvojicích
- doplňování vět: Když prší, ...; Když svítí slunce, ...; Když padá sníh, ...
- doplňování vět: Kdybych potřebovala balík (opravit televizor, koupit byt, atd.), šla/šel bych...
- Dialog ve dvojicích – nechat si spravit boty, vyčistit kabát
- Příprava programu pro návštěvu – zajímavá místa a restaurace v Plzni

CPIC, 2. června 2013, 16:30 – 18:00, začátečníci + tlumočník

- čtení, výslovnost
Březen, za kamna vlezem, duben ještě tam budem + květen, červen.
Utíkej, Káčo, utíkej!
Třista třicet tři stříbrných stříkaček.
- Jak se máte? Dobře, špatně, ujde to (palec nahoru, dolu, rovně)
- Hláskování: Jak se jmenujete? A jak se to píše?
- Procvičování – háček, stříška, tečka, vlnovka, mezera (u Vietnamských jmen)
- Otázky: Co děláte? Kde bydlíte? Kolik je Vám let? Kdy jste se narodil/a?
- Diktát na procvičení datumu + kdy jsou Vánoce? Nový rok? Velikonoce? Den dětí?
- Doplňování slovesa být + nebýt
- Procvičování slovní zásoby - místa (kostel, nemocnice, letiště, pokoj...)
- Otázky: Je v Plzni nemocnice? Kostel? Letiště?

- Procvičování nahore, dole, vlevo, vpravo, uprostřed – plánek imaginárního města.
- Vysvětlení pojmu: DEJ MI POKOJ!

PCU, 5. června 2013, 18:30 – 20:00, začátečníci

- Jmenování sportů podle obrázků – skok o tyči, kanoistika, cyklistika, lyžování,...
- Doplnění údajů: sport, muž, žena, co k tomu potřebuji, kde se to hraje

OPU, 6. června 2013, 19:00 – 20:30, všechny úrovně

- Opakování číslic podle hracích karet, řazení studentů dle součtu
- Otázka: Jak je Vám? Bolí Vás něco?
- Lékárna X lékárníčka – cvičení na skloňování substantiv
- Dialog: Já v lékárně – doplnění cvičení, čtení, scéna
- Slovíčka – mast, lék, antibiotika, ...
- Popis obrázků

Příloha č. 6: Otevřené kódování

Kategorie	Kódy
Charakteristika kurzu	Dokumentace, typy kurzů, úroveň náročnosti, místo výuky, hodinová dotace
Cílová skupina	Národnost, původ z hlediska EU, děti
Průběh kurzu	Otevření, peněžitá spoluúčast, způsob zakončení (docházka, test, doklad o absolvování, zpětná vazba, prostředí), přítomnost další osob
Práce sociálního pracovníka	Pracovní úkony, práce v terénu, přítomnost při kurzu, dostupnost při kurzu, komunikace s lektory, spolupráce s dalšími NNO, aktivní zapojení
Obsah kurzů	Výukové materiály, témata
Práce s dramatickými aktivitami	Zkušenosti obecně, využití v hodinách, vliv na studenty, metody a techniky
Charakteristika lektorky	Vzdělání, zaměstnání, typ úvazku, komunikace s cizinci

Příloha č. 7: Výukový materiál

1. V restauraci

Popis restaurací

1. Restaurace se nachází v prostorách bývalého kvasného sklepa, tzv. spilky, přímo v areálu pivovaru. Jsme vyhlášeni bohatou nabídkou jídel jak tradiční české kuchyně, tak i specialit k pivu a hlavně výborně ošetřeným pivem Pilsner Urquell.

Tel.: +420 377 062 755

2. Zažijte báječné chvíle s přáteli u pivních samovýčepů. Načepujte si nepasterizovaný Pilsner Urquell přímo z tanku. Vyzkoušejte náš našlápnutý bar. Teplá kuchyně až do půlnoci je bezva. Pivní soutěže napříč republikou Vás budou bavit.

Tel.: +420 377 970 404

3. Tato restaurace Vás svoji atmosférou vrátí zpět do dob Rakouska-Uherska, na počátek 20. století. Máme pro Vás připravenou kvalitní českou gastronomii, zakládáme si na kvalitních surovinách, originálním způsobu servírování, profesionálním servisu a výtečném plzeňském pivu. Na Vaši návštěvu se těší dobrý voják Švejk.

Tel.: +420377970404

Menu

Předkrmy a malá jídla k pivu:

Olomoucké tvarůžky pečené v listovém těstě se slaninou

Utopenec s feferonkou a cibulí, chléb

Hermelín naložený v oleji s kořením a feferonky, pivovarský preclík

Pivní sýr ochucený cibulkou, pivem a kořením, chléb

Pivovarská klobása s hořčicí a křenem, chléb

Světlá tlačěnka s cibulí a octem, chléb

Polévky:

Gulášová polévka v chlebovém bochníčku

Kuřecí vývar s domácími nudlemi, zeleninou a masem
Hovězí vývar s játrovými knedlíčky
Staročeská bramboračka s houbami

Hlavní jídla:

Guláš „Prazdroj“, chlupaté knedlíky
„Knedlo, zelo, vepřo“
Svíčková na smetaně s brusinkovým terčem, houskové knedlíky
Plněné bramborové knedlíky s uzeným masem, křimické kysané zelí se smaženou cibulkou
Kachní stehno na sádle, dušené červené zelí, bramborové knedlíky se smaženou cibulkou
Uzená krkovička dušená s černým pivem, špenát, chlupaté knedlíky se smaženou cibulkou
Králík pečený na zelenině, bramborový knedlík
Tvarohové knedlíky plněné jahodami se zakysanou smetanou
Čočka na kyselo s uzeným masem a sázeným vejcem, pečivo

Scénka 1: Stížnost na jídlo

stěžovat si
bez chuti
špatný servis
omlouvám se, promiňte
nabídka
šéfkuchař
talíř
zdarma
slané jídlo
polévka

Scénka č. 2: Číšníkův první den

objednávka
přestávka
zmatený
červené víno
jídlo
nápoje
zaplatit
špinavý
nešikovný
vedoucí

2. V obchodě

Nákupní seznam č. 1

Zubní pasta, prášek na praní, sprchový gel, deodorant, kapesníky

Situace č. 1

Cestou z nákupu vás na ulici odchytné pouliční prodejce výhodných mobilních tarifů.

Nákupní seznam č. 2

Kladivo, hřebíky, šroubovák, ochranné brýle, visací zámek

Situace č. 2

Cestou z nákupu se rozhodnete, že se zajdeme podívat do „elektra“, protože potřebujete nový vysavač. Od prodavače si jich několik necháte předvést.

Nákupní seznam č. 3

Rohlíky, chleba, kuřecí šunka, špekáčky, chlebiček

Situace č. 3

Cestou z nákupu ještě zajdete do hodinářství, protože se vám rozbily hodinky, které jsou stále v záruce.

Nákupní seznam č. 4

Obvaz, kapky do nosu, sirup proti kašli, bylinný čaj, mast

Situace č. 4

Cestou z nákupu si uvědomíte, že máte s vaší polovičkou příští týden výročí. Koupíte jí tedy dárek.

3. U lékaře

Jméno	Josef	Tuan	Nicoleta	Amar	Marry
Věk	55	36	45	28	39
Národnost	Čech	Vietnamec	Rumunka	Ind	Angličanka
Práce	řidič trolejbusu	podnikatel	dělnice	kuchař	lektorka angličtiny
Zdravotní pojišťovna	VZP	Vojenská	Direct	nemá	Metal Allianz
Problém	bolest zápěstí	vyrážka na těle, teplota 38,4	zlomená noha	bolest břicha zvracení	bolest v krku